
NOBELPRIS TIL
AU-FORSKER

PÅ SPORET AF
TYCHO BRAHE

NYE DEKANER PÅ
AARHUS UNIVERSITET

ET NØDVENDIGT ONDE?

TEMA OM KRIG

AUGUSTUS er Aarhus Universitets alumnemagasin. Det indeholder nyheder og informationer til kandidater, bachelorer, medarbejdere, samarbejdspartnere og andre interesserede. „Alumne“ er en betegnelse, som universiteter rundt om i verden bruger om deres tidligere studerende. AUGustus er en sammentrækning af AU for Aarhus Universitet og gustus (latin), som betyder smagsprøve. Deraf navnet AUGustus.

INDHOLD

NR. 3 DECEMBER 2010

FORSIDEFOTO: JOE ROSENTHAL

Læs mere om billedet på side 24.

UDGIVER

Aarhus Universitet
Nordre Ringgade 1, 8000 Århus C
Tlf. 8942 1111
E-mail: augustus@au.dk
Hjemmeside: www.au.dk/augustus

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

Björg Tulinus

REDAKTION

Helge Hollesen
Kristian Serge Skov-Larsen
Ida Hammerich Nielson
Rikke Carlsen
Hans Plauborg
Lars Kruse (foto)
Jesper Rais (foto)
Roar Lava Paaske (foto)

ABONNEMENT

AUGustus udsendes gratis til bachelorer og kandidater fra Aarhus Universitet og samarbejdspartnere til Aarhus Universitet. Afmelding af abonnement skal ske til: abonnement-augustus@au.dk
Husk at opgive adresse, fødselsdato og år. Private skal ikke melde adresseændringer i Danmark. Samboende alumner modtager kun ét eksemplar.

DESIGN OG PRODUKTION

Datagraf A/S

OPLAG

65.000 stk

ISSN

1603-8193

Gengivelse af AUGustus er tilladt ifølge de gældende Copydan-aftaler

Hvad graven gemte: På en uge blev et dansk-tjekkisk forskerteam meget klogere på, hvordan den danske astronom Tycho Brahe levede og døde. SIDE 5

Topkarakter og job med det samme til universitetets første fødevarekandidat. SIDE 36

Leder 4
Kort nyt 5

TEMA OM KRIG

Aldrig mere Irak	10
Få danske soldater har posttraumatisk stress	13
Mellem to verdener	16
Et nødvendigt onde	18
Regler for krig	21
Krigens korsfæstelser	22
Flaget på Iwo Jima	24
Krigen udfordrer læseren	26
Har vi krig i blodet?	28
Hver tredje mand har kriger-gen	31

NOBEL

AU-forsker modtager Nobelprisen i økonomi	33
Præsentation af de nye dekaner	34
Alumner kårer årets nyuddannede cand.oecon. 2010	35
Første fødevarekandidat fra Aarhus Universitet scorer topkarakter	36
To AU-professorer får DM's Forskningspriser	37
Gå gratis på universitetet	38
ASB-Alumni	42

Stor glæde på Aarhus Universitet, da AU-forsker Dale T. Mortensen blev udpeget som modtager af årets Nobelpris i økonomi. SIDE 33

LÆRESTREG

Vesten har fået en lærestreg med krigen i Irak og Afghanistan, mener AU-forsker Tonny Brems Knudsen. **SIDE 10**

KRIGER-GEN

Måske er krigeren fra Valhalla Rising ikke kun film og mytologisering. AU-forskning viser, at hver tredje mand bærer et kriger-gen. **SIDE 31**

REGLER

Kan man overhovedet opstille regler for krig? **SIDE 21**

Skønlitterære bøger med krigen som tema har mange læsere. Her kommer vi nemlig helt tæt på de grundlæggende spørgsmål i eksistensen. **SIDE 26**

BIOLOGI

Hvordan er forholdet mellem psykologi og biologi, når det handler om menneskets deltagelse i krig? Læs psykologens og biologens bud. **SIDE 28**

FOTO: BD AMSTRUP

VIDEN SKAL BEKÆMPE FATTIGDOM I UDVIKLINGSLANDE

Det er af afgørende betydning for udfaldet af strategier for fattigdomsbekæmpelse, at der bliver brugt ressourcer på at opbygge lokale universiteter, som kan fremme udviklingen af socialt, økonomisk og økologisk bæredygtige samfund. Derfor har Danske Universiteter skabt et nyt initiativ under navnet "Building Stronger Universities in Developing Countries".

Initiativet er udviklet i samarbejde mellem Danske Universiteter og Udenrigsministeriet, og i det netop fremlagte finanslovsforslag er det blevet tildelt 53 millioner kroner i 2011 og 2012 samt 90 millioner kroner i 2013 og 2014.

Universiteterne har kortlagt danske kapaciteter og videnskabelige styrker i forhold til udviklingslandene og har valgt at koncentrere samarbejdet med udviklingslandene på fire videnskabelige platforme:

- **Human health**
med professor Flemming Konradsen,
Københavns Universitet, som formand
- **Growth and employment**
med professor Sven G. Sommer,
Syddansk Universitet, som formand
- **Environment and climate**
med professor Erik Jeppesen,
Aarhus Universitet, som formand
- **Stability, democracy and right**
med lektor Jens Seeberg,
Aarhus Universitet, som formand.

Lande som Brasilien, Indien og Kina investerer lige nu enorme summer i uddannelse og forskning. Det gør de netop i erkendelse af, at vidensopbygning er en forudsætning for at etablere et velfærdssamfund i stedet for et samfund med en lille veluddannet elite og store dele af befolkningen beskæftiget i et forarmet landbrug eller som dårligt betalte industriarbejdere.

At viden er lig med vækst, efterlader desværre en række udviklingslande i en håbløs situation, fordi de ikke har de økonomiske forudsætninger til at indløse en billet til det videns- og velfærdstog, der lige nu buldrer derudad. Yderligere udfordret af klimaændringer, der bl.a. besværliggør fødevareproduktion, står mange – specielt afrikanske – udviklingslande tilbage med store interne konflikter mellem befolkningsgrupperne. Konflikter, der ofte ender i meningsløse krige med enorme tab, ødelæggelser og store folkevandringer til følge.

Dansk udviklingspolitik kan spille en vigtig rolle i forhold til at lukke den enorme videnskloft mellem verdens rigeste og fattigste lande.

De danske universiteter har en lang tradition for partnerskaber med institutioner i udviklingslandene, og vi skal udnytte den styrke, det gode omdømme og den globale anerkendelse, som de danske universiteter i dag nyder godt af i mange udviklingslande. Det vil øge relevansen og virkningen af de danske bidrag, når det handler om at *booste* vidensniveauet i udviklingslandene, således at de selv kan blive leverandører af kompetente og motiverede kandidater til at udfylde nøglepositioner i samfundet. Økonomisk vækst og øget velfærd kræver adgang til højt kvalificerede fagfolk, der kan innovere og tilpasse teknologi og viden i en given national sammenhæng.

"Building Stronger Universities in Developing Countries" er ikke kun nytænkende i forhold til dansk fattigdomsbekæmpelse i udviklingslandene. Det er også et enestående initiativ, fordi det for første gang er lykkedes at koncentrere den videnskabelige indsats fra alle danske universiteter på fire tværgående forskningsplatforme. Der er således al mulig grund til at bakke op om dette initiativ.

LÆS MERE PÅ: WWW.BUILDINGSTRONGERUNIVERSITIES.ORG

Lauritz B. Holm-Nielsen
Rektor

FOTO: JESPER RAIS/AU-FOTO

FOTO: JACOB C. RAVN/AARHUS UNIVERSITET

TYCHO BRAHE GENOPSTOD I FEM DAGE

Journalister og fotografer stod parat i snesevis, da graven med den verdenskendte danske astronom Tycho Brahe (1546-1601) blev åbnet i Týnkirken i Prag mandag den 15. november.

Bag projektet står et tværvidenskabeligt dansk-tjekkisk forskerhold med arkæologen Jens Velle fra Aarhus Universitet i spidsen. Velle har brugt ti år på at indhente de nødvendige tilladelser for at få åbnet graven, der også blev åbnet i 1901.

– Vi vil gerne vide mere om Tycho Brahes daglige liv, hans livsførelse, generelle helbreds-tilstand og medicinindtag, og alle moderne undersøgelsesmetoder bliver taget i brug, fortæller Jens Velle. Forskerholdet, der un-

dersøgte graven, bestod derfor også af alt fra arkæologer, læger og kemikere til tekstilkonservatorer og arkitekter. De skal nu sammen skrive en videnskabelig afhandling.

Selv om den primære interesse ikke går på, hvad Brahe døde af, vil forskerholdet også komme ind på den omdiskuterede side af sagen. Én teori er, at Brahes blære sprang, da han af høflighed ikke ville gå ud under en middag hos en baron, hvor der ifølge en samtidig beretning blev drukket tæt. En anden teori går på kvik-sølvforgiftning, ligesom forlydender om mord har floreret.

– Vi kan ikke undgå at tage stilling til de sidste måneder af hans liv. Der er tidligere kon-

stateret store mængder kviksølv i den afdøde Brahes skæg, og kviksølv spiller helt angiveligt en rolle. Jeg håber, at det kan enten afkræftes eller bekræftes som dødsårsag, eller bestemmes i hvilken grad, det spillede ind, siger den danske forskningsleder.

På forhånd var der tvivl om gravens stand, men her blev forskerholdet glædeligt overrasket.

– Kisten var intakt, og da vi fik den åbnet, lå knoglerne pænt, og der var også tekstil. Når det hele blev lagt op i den rette orden, var det et flot skelet, siger Jens Velle.

Der vil gå op til et år før alle analyser og resultater ligger klar. Tycho Brahe blev genbegravet den 19. november.

FOTOS: JACOB C. RAVN/AARHUS UNIVERSITET

FIND DINE GAMLE STUDIEKAMMERATER

Aarhus Universitet får snart et alumne-netværk. Her kan tidligere studerende finde studiekammerater, udveksle erfaringer, netværke og genopfriske gamle minder fra studietiden. Og Aarhus Universitet kan hurtigt finde alumnerne og målrette f.eks. nyhedsbreve og tilbud om arrangementer langt mere kvalificeret, end tilfældet er i dag.

I formen vil det nye netværk ligne sociale fællesskaber som LinkedIn og Facebook. Alumnen får en profil, hvor vedkommende kan uploade foto, cv-oplysninger og interesser. Herefter er det muligt at komme i en gruppe med andre, der har læst det samme som en selv.

Aarhus Universitets nye alumne-netværk, AU Alumni, går i luften sidst i januar 2011. Herefter er det muligt at gå ind og aktivere sin profil via www.au.dk/alumne.

Stinne Bille, der er alumnekoordinator på Aarhus Universitet, er ansvarlig for det nye netværk. Hun håber, alumnerne vil aktivere deres profil i stort tal. Både for at finde gamle studiekammerater og netværke, for eksempel i forbindelse med jobsøgning. Men også fordi, universitetet har brug for at få bedre kontakt til alumnerne.

– Vi har mange tilbud om nyhedsbreve og arrangementer, og med det nye netværk kan alumnerne selv være med til at bestemme, hvad de vil modtage oplysninger om. Det kunne for eksempel være aktuel forskning inden for deres område. På sigt kunne vi også rigtig godt tænke os at lave mentorordninger, både mellem studerende og alumner, men måske også alumnerne imellem, siger hun.

AU Alumni samler de alumnenetværk, der i forvejen findes på Aarhus Universitet, heriblandt ASB's Connect. Aarhus Universitet har ca. 140.000 alumner.

FOTO: NASA

NY VIDEN OM STJERNERNE

Kepler-satellitten har bragt os tættere på stjernerne. De nye opdagelser blev præsenteret på en NASA Kepler-pressekonference på Aarhus Universitet den 26. oktober.

– Det er som at have fået stjernerne ned i laboratoriet. Lektor i fysik Hans Kjeldsen kan ikke skjule sin begejstring over analyserne af de mange data fra NASA's Kepler-satellit, som han sammen med kollegaen Jørgen Christensen Dalsgaard har stået bag.

Resultaterne har ført til ny viden om en række fjerne stjerner og galakser, og analyserne har blandt andet været med til empirisk at understøtte forudsigelser i Einsteins specielle relativitetsteori fra 1905. De nye opdagelser er netop blevet publiceret i videnskabelige tidsskrifter og blev første gang præsenteret på en stort anlagt pressekonference på Aarhus Universitet den 26. oktober.

VIDEN GENNEM SOLSKÆLV

De to fysikere fra Danish AsteroSeismology Centre på Aarhus Universitet har hentet den nye viden ud af de såkaldte stjerneskælv, som er vibrationer og svingninger i stjernens indre. Svingningerne afslører en lang række informationer om stjernernes egenskaber, f.eks. hvor varme de er, hvor store de er, og ikke mindst hvor gamle de er.

– Vi har en del viden om vores egen sol ud fra disse asteroseismiske analyser. Med de nye data fra Kepler-satellitten er det første gang, vi har haft mulighed for at studere fjerne stjerner så grundigt, siger Hans Kjeldsen, der er leder af det center, som er tilknyttet de seismologiske analyser i Kepler-projektet. Projektet involverer cirka 400 forskere på verdensplan.

KIC 11026764

NASAs Kepler-satellit blev sendt af sted i marts 2009. Den er designet til at finde planeter i andre solsystemer, der ligner jorden og dermed muligvis indeholder liv. Men satellitten giver også en lang række data om de enkelte sole. For eksempel har den leveret uhyre præcise data om stjernen ved navn KIC 11026764. De seismiske målinger viser, at stjernen, der er 2,05 gange større end solen, har indledt sin dødsdanskamp og om nogle hundrede millioner år vil blive forvandlet til en kæmpestjerne, inden den falder sammen til en såkaldt hvid dværg. Samme skæbne venter vores egen sol, men først om cirka seks milliarder år.

De nye opdagelser om stjernerne blev præsenteret på en pressekonference på Aarhus Universitet

FOTO: LARS KRISTENSEN

NYT KVANTESPRING I FEDMEFORSKNING

31 nye gener, som har indflydelse på fedme, er kortlagt i verdens hidtil største DNA-studie.

Oluf Borbye Pedersen, der er adjungeret professor ved Institut for Farmakologisk Institut, Aarhus Universitet, fortæller, at studiet bl.a. har fundet 13 gener, som er med til at bestemme, hvilken fedtfordeling man udvikler. Altså populært sagt, om man bliver pære- eller æbleformet.

– Pærefacon er godartet og beskytter faktisk mod diabetes og hjerte-kar-sygdomme, hvorimod æblefacon giver forhøjet risiko for type 2-diabetes og hjerte-kar-sygdomme. De 13 gener, som vi har opdaget, påvirker, hvilken facon du får, fordi de giver anledning til øget dannelse af fedtsyrer og kolesterol, eller fordi de påvirker insulin, siger Oluf Borbye Pedersen.

Oluf Borbye Pedersen modtog tidligere på året, på Universitet i Padua Italien den meget prestigefyldte europæiske sundhedspris, G.B. Morgagni-prisen og tilhørende guldmedalje for sit arbejde med gen-forskning.

FOTO: LARS KRUSE/AU-FOTO

FOTO: PRIVAT

Den indisk-amerikanske journalist og forfatter Fareed Zakaria er sammen med forsker og AU-gæstprofessor Francis Fukuyama blandt hovednavnene ved MatchPoints-seminaret "Udfordring til demokrati".

UDFORDRINGER TIL DEMOKRATIET

Åben international demokratikonference og dansk demokratidebat i foråret 2011

Er vi i færd med at opbygge et demokratisk underskud? Trænger vi til demokratisk fornyelse? Bør borgerne drages mere ind i de politiske beslutningsprocesser? Er vores politikere blevet for dårlige til at føre samtale med hinanden og med vælgerne?

De spørgsmål er omdrejningspunktet for Aarhus Universitets fjerde store MatchPoints Seminar i maj 2011. "Udfordring til demokrati" er titlen på seminaret, hvor førende danske og internationale forskere vil debattere svar og diagnoser på demokratispørgsmålene. MatchPoints

vil bl.a. tage temperaturen på demokratiets tilstand i Danmark og diskutere demokratisering i Europa og globalt.

Foruden fremtrædende danske eksperter og samfundsdebattører deltager en lang række store internationale navne, hvoraf de største er:

- Francis Fukuyama (Stanford University/ Aarhus Universitet)
- Fareed Zakaria (Time Magazine og CNN).

INFORMATION OG BILLETTER: WWW.MATCHPOINTS.AU.DK ELLER WWW.FUAU.DK. DER ER MULIGHED FOR AT TILMELDE SIG HELE PROGRAMMET ELLER DELE AF DET.

MILLIONBEVILLING TIL FORSKNING I ØKONOMISKE ARGUMENTER

Velux Fonden har bevilget knap fem millioner kroner til det treårige forskningsprojekt "Økonomisk argumentation – økonomiens konflikt med religion og naturvidenskab som videns- og autoritetsinstanser". Lektor Mikkell Thorup fra Institut for Filosofi og Idéhistorie er leder af projektet, der handler om, hvordan økonomien voksede frem og i 1750'erne blev en selvstændig videnskab. Projektet undersøger, hvordan økonomien hentede sine argumentationsmidler ved at gå på jagt i religionens og naturvidenskabens sproglige forråds-kammer – for så i anden omgang at argumentere op imod og stå i modstrid til religion og naturvidenskab. Det skal forskerne undersøge ved at se på fortidens tekster og udsagn, hvor debattører har gjort sproglige lån og overtaget

begreber eller præget dem med et decideret nyt indhold.

– Fortidens debatter kan fortælle os historien om, hvordan økonomien blev til et selvstændigt vidensområde – et område, der i dag sommetider konkurrerer direkte om religionens og naturvidenskabens autoritet. Med mere viden om, hvordan det er blevet et argument for noget, at "det er økonomisk", får vi også en bedre mulighed for at forstå, hvad der i dag er på færde, når økonomien er i konflikt med religionen og naturvidenskab, siger Mikkell Thorup.

ØKONOMISKE FORHOLD

Projektet består af tre delprojekter, der periodemæssigt når omkring renæssancens Italien, kolonitidens Europa og 1900-tallets

USA, mens der opspores argumentation og debatter om økonomisk praksis så forskellige steder som i klosterlivet, tidlige statsteorier, den amerikanske offentlighed og bilindustri. Ét delprojekt skal analysere, hvordan økonomien har været begrundet med religiøse begreber og argumenter hentet fra naturfilosofi; et andet delprojekt behandler kolonitiden, hvor økonomien blev knyttet til forestillinger om et særligt civiliseret Europa, hvortil naturvidenskab og religion kun var trin i en overstået udvikling. I det tredje delprojekt undersøges den forestilling om økonomien som en streng naturvidenskab om markeds kræfter og økonomiske naturlove, der i 1900-tallet vokser frem i især offentlige amerikanske debatter.

Så er det bevist: Mænd er mere tilbøjelige til at tage imod et tilbud om sex end kvinder.

FOTO: COLQUHOUN

SEX MED FREMMEDE

“Vil du i seng med mig i aften eller senere på ugen?” Sådan lød et af spørgsmålene fra mandlige og kvindelige forskningsassistenter i et nyt forskningsprojekt.

En ny dansk undersøgelse konkluderer, at det overvejende er mænd, som tager imod et tilbud om sex med en fremmed.

Det er professor i psykologi Henrik Høgh-Olesen, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet og adjunkt Gert Martin Hald, Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet, som netop har offentliggjort deres undersøgelse om folks villighed til at acceptere en invitation til sex med en fremmed af det modsatte køn.

I juni 2009 ansatte de to forskere en række forskningsassistenter, som fik til opgave at henvende sig til nogle, som de kunne forestille sig at invitere med hjem og eventuelt gå i seng med. Forskningsassistenterne blev sendt i byen for at se på mulige emner og henvendte sig til forsøgspersoner med følgende replik: “Hej, mit navn er ... Jeg er ked af at forstyrre dig, men jeg har lagt mærke til dig og finder dig meget attraktiv”. Forsk-

ningsassistenten skulle efterfølgende stille et af de tre følgende spørgsmål:

- 1) Vil du på date med mig i aften eller senere på ugen/weekenden?,
- 2) Vil du komme hjem til mig i aften eller senere på ugen/weekenden?,
- 3) Vil du i seng med mig i aften eller senere på ugen/weekenden?.

Mændene svarede mest positivt på invitationen om sex med fremmede af det modsatte køn i forhold til kvinderne, og specielt svarede mændene mere positivt på de to spørgsmål om de to eksplicitte invitationer om sex i forhold til kvinderne.

UDSEENDET BETYDER NOGET – FOR KVINDER

Henrik Høgh-Olesen og Gert Martin Hald undersøgte ligeledes, om udseende har betydning i forhold til at acceptere

en invitation til sex med en fremmed. Og som forskerne havde antaget, kunne det konstateres, at udseende har en betydning for kvinder i deres valg af partner – også selvom det måtte være en partner af kort varighed.

– Det kom som sådan ikke bag på os, at udseende har en større betydning for kvinderne end for mændene. Kvinder lægger ved “tilfældig sex” mere vægt på udseende end mændene. Dette har for begge køn sandsynligvis med reproduktion at gøre, siger Henrik Høgh-Olesen.

En af årsagerne til kvindernes afvisning af sex med en fremmed kunne skyldes frygt for at blive udsat for en forbrydelse.

– Hvis kvinden havde haft mulighed for at se fyren an i mere trygge omgivelser, inden hun blev alene med ham, ville succesraten for mænd måske have været højere, siger Gert Martin Hald. **L**

I 2008 tilsluttede Handelshøjskolens sig FN's program for ansvarlige og bæredygtige business uddannelser (PRME). Programmet tæller i dag 334 business schools. Heriblandt London Business School og Insead, som er nogle af de førende i verden.

På Handelshøjskolen høster man frugterne af skolens strategi "Bæredygtig vækst gennem innovation" fra 2009. Globale virksomheder efterspørger nu mere viden fra samme skuffe.

FOTO: SCANPIX

ERHVERVSLIVET VIL HAVE BÆREDYGTIG FORSKNING OG UDDANNELSE

16 nye valgfag og uddannelser med fokus på bæredygtighed. En lang række nye forskningsprojekter om bæredygtighed inden for f.eks. ansvarlige investeringer, logistik, marketing, jura, økonomi og kommunikation. Det første studenternetværk i Århus inden for området og flotte besparelser på el og varme.

Handelshøjskolen ved Aarhus Universitet har gennem de seneste to år skabt en række markante resultater med udgangspunkt i strategien fra 2009, "Bæredygtig vækst gennem innovation".

– Det globale samfund har med den økonomiske krise og klimakrisen fået en kraftig advarsel mod bare at bruge løs af ressourcerne. Derfor er mange virksomheder og organisationer i dag i gang med at omstille sig, så de kan skabe en mere bæredygtig form for vækst, og der kan vi bidrage med ny viden, siger dekan Børge Obel.

BEHOV FOR NYTÆNKNING

Det er langt fra nogen enkel problemstilling at omstille en virksomhed – eller et samfund – til at tænke i flere bundlinjer end kun den økonomiske – populært kaldet people, planet, profit.

– Det kræver nytænkning at skabe en vækst, der ikke slider unødigt på ressourcerne, og stærke faglige og analytiske kompetencer for at kunne forudse de samfundsmæssige konsekvenser af sine handlinger, forklarer dekan Børge Obel.

EFTERSPØRGSEL PÅ KANDIDATER

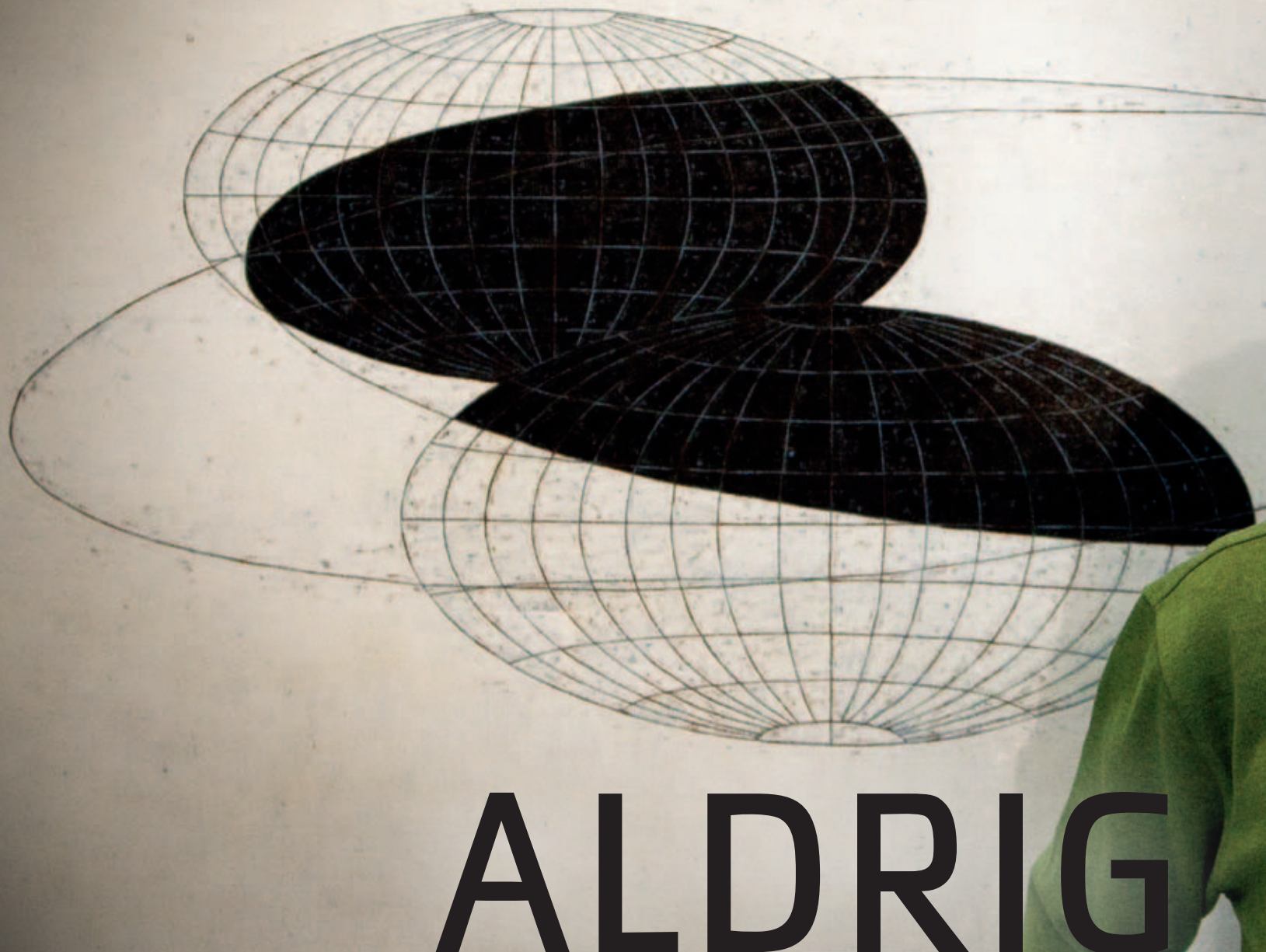
I dag bekræfter store globale virksomheder som Mærsk, Grundfos, PricewaterhouseCoopers (PWC) og den tyske it-gigant SAP utvetydigt over for Handelshøjskolen, at der er brug for mere forskningsbaseret viden om, hvordan virksomheder og organisationer kan

skabe fortsat vækst uden at ødelægge miljø og mennesker.

De efterlyser dimittender med viden om og forståelse for de store globale og ressourcemæssige udfordringer, som virksomheder kæmper med i dag. Det kræver nye tværgående kompetencer og lederegenskaber.

Børge Obel ser derfor store muligheder for AU inden for det bæredygtige område:

– Den internationale efterspørgsel på "bæredygtige kandidater" vil stige markant de næste år. Med Den Faglige Udviklingsproces har AU skabt et spændende fundament for nye tværgående forsknings- og uddannelsestiltag, hvor man f.eks. kombinerer naturvidenskabelig og teknisk viden med business- og samfundsvidenskabelig viden inden for økonomi, jura, kommunikation, nye forretningsmodeller og logistik, forbrugerradfærd.

ALDRIG

MERE IRAK

Danmark og en række af dets vestlige allierede har brændt fingrene så eftertrykkeligt i Irak og Afghanistan, at vi fremover formentlig kommer til at se færre internationale operationer, som samtidig har mere begrænsede og klarere målsætninger. Det mener en AU-forsker med speciale i blandt andet FN og militær magtanvendelse.

FOTO: JESPER RAISAU-FOTO

– Den helt store forskel på vores missioner i starthalfemserne sammenlignet med tidligere internationale opgaver var, at vi nu sendte soldater ind i konfliktsituationer, hvor man nærmest kunne forvente at komme i kamp, forklarer Tonny Brems Knudsen, som er lektor på Institut for Statskundskab med speciale i blandt andet FN og militær magtanvendelse.

DDR-styret kaldte "den anti-fascistiske beskyttelsesbarriere", og som alle andre kendte som Berlin-muren, brød de nemlig samtidig grundlaget for det danske militære verdensbillede igennem 45 år i stumper og stykker.

For mens den kolde krig var allermost frossen, og NATO-styrkerne døgnet rundt stod klar til at slå de russiske tanks tilbage fra de vesttyske sletter, var det danske forsvar grundlæggende et territorialforsvar, og de internationale missioner, vi deltog i, var klart fredsbevarende – i stedet for fredsskabende.

– Før 1990 var den primære opgave for det danske forsvar at forberede sig på et angreb, som formentlig aldrig ville komme, så langt de fleste ressourcer blev brugt på forberedelse og træning, og man var i langt mindre grad i felten for alvor. I det omfang, vi deltog i internationale missioner, som for eksempel på Cypern, var det med et sikkert FN-mandat, og når der var indgået en egentlig fredsaftale, som skulle forsvares, siger han.

OLFERT FISCHER VAR AFGØRENDE

Alt det blev ændret, da Warszawapagten lukkede og slukkede. Ifølge Tonny Brems Knudsen var især daværende udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen aktiv i at få omdefinert koldkrigens danske sikkerhedspolitik til det, man kunne kalde "aktiv internationalisme".

– Da Danmark sendte korvetten Olfert Fischer til den første Golfkrig for at patruljere i Den Arabiske Golf, var det militært set måske et beskedent bidrag, og risikoen for at komme i kamp var minimal. Men symbolsk var det simpelt hen et jordskred. Vi gik ind i en militær-operation med et bidrag i en kampzone, uden at der lå en fredsaftale, og formålet var at støtte FN i at skabe en mere fredelig international orden, hvor én stat ikke kunne overfalde en anden. Det bidrag blev afgørende både symbolsk og

AF KRISTIAN SERGE SKOV-LARSEN

Krigene i Afghanistan og Irak har på hver deres måde lært det internationale samfund en række dyrebare lektier, som i sidste ende kan betyde, at Danmark vender tilbage til de brede koalitioner, klart definerede målsætninger og sikre FN-mandater, der var dansk udenrigspolitik i årene lige efter den kolde krig.

Det forklarer Tonny Brems Knudsen, som er lektor på Institut for Statskundskab med speciale i blandt andet FN og militær magtanvendelse.

– Troen på, at man kan skabe det gode og demokratiske samfund via mili-

tære midler, og at missionen ikke er færdig, før det er sket, tror jeg, at mange vestlige lande inklusive Danmark har opgivet. Samtidig vil vi nok i mindre grad se kontroversielle krige som Irak-krigen, hvor kun fire lande bakkede op i FN's Sikkerhedsråd, og hovedparten af FN's medlemsstater talte imod, siger han.

STOD KLAR VED DEN DANSKE GRÆNSE

At de sidste 20 år har været både afgørende og udfordrende for udenrigs- og sikkerhedspolitik, behøver man ikke læse mange sider i historiebogen for at indse.

Da ivrige østberlinere for 21 år siden begyndte at hakke løs på det, som

politisk for den danske udenrigspolitik i halvfemserne, siger han.

De efterfølgende danske indsatser i Bosnien og Kroatien havde også et klart FN-mandat, og selvom Kosovo-krigen ikke officielt blev bakket op af FN, talte blandt andet FN's daværende generalsekretær Kofi Annan for, at det internationale samfund greb ind, siger Tonny Brems Knudsen.

– Den helt store forskel på vores missioner i starthalfemserne sammenlignet med tidligere internationale opgaver var, at vi nu sendte soldater ind i konfliktsituationer, hvor man nærmest kunne forvente at komme i kamp. I den forstand er Irak og Afghanistan en videreførelse af selve den militære aktivisme fra starthalfemserne, siger Tonny Brems Knudsen.

DANMARK ER IKKE VANT TIL KRIGE

De to sidste missioner adskiller sig dog ifølge forskeren fra Jugoslavien-missionerne på et andet og meget væsentligt område.

– Med krigen i Afghanistan og ikke mindst Irak er den danske internationale indsats blevet langt mere kontroversiel, og både befolkningen og politikerne har

været splittede om, hvorvidt det var det rigtige at gøre. Både begrundelsen for at gå i krig og måden, krigen bliver ført på, bliver diskuteret. I begge henseender har der været tale om en bevægelse væk fra den aktive internationalisme – altså dansk aktivisme til fordel for det internationale samfund og dets bærende principper – og et skridt i retning af, at vi fører krig for vore egne interessers skyld og for at udbrede vores vestlige demokratiske værdier, siger han.

Tonny Brems Knudsen understreger, at også de tidligere internationale missioner blev debatteret ivrigt i offentligheden, og han ser det som noget helt naturligt, at noget så vigtigt som krig er emne for diskussion i et demokrati. Men når debatten om Irak og Afghanistan er blevet så meget større, mener han, det er fordi, Danmark begge steder direkte eller indirekte er blevet viklet ind i egne eller allieredes brud på krigens regler – og fordi begge indsatser havde uklare og svært opnåelige mål for den militære indsats.

– Danmark har ikke en lang, nyere historie som krigsførende nation, og jeg tror, vi kan se lidt politisk umodenhed i dele af vores indsats. For eksempel burde man på forhånd have gennemskuet, at vi ville tage krigsfanger i Afghanistan og fundet en holdbar løsning på det problem. Samtidig skulle man nok have været bedre til at presse på for at få nogle mål, der kunne indfries i særligt Afghanistan, siger han.

Samtidig understreger han, at Danmark langt fra er lige så splittet over krigsindsatsen som f.eks. England og USA, hvor både de nuværende og tidligere krige har skabt dybe skel i befolkningen – et eksempel er den amerikanske Vietnamkrig.

– Jeg tror, at når debatten trods alt ikke har været voldsommere, er det, fordi danskerne grundlæggende har stor tillid til politikerne og forsvaret. Samtidig har kri-

gene, selvom f.eks. Irak-krigen ikke havde et FN-mandat, været ført i tæt samarbejde med USA og Storbritannien, som vi af historiske årsager har et meget positivt syn på. Det har nok fået befolkningen til at tænke, at vi var i godt selskab, siger han.

TILBAGE TIL NORMEN

Tonny Brems Knudsen mener dog, at hvis man om 25 år skal kigge tilbage på den danske internationale indsats efter den kolde krig, vil krigen i Afghanistan og Irak mere blive set som en afvigelse fra normen end som en ny sikkerhedspolitik linje.

– Man kan rejse spørgsmålet, om Danmarks og Vestens politik vil fortsætte ud ad den vej, som Irak-krigen og Afghanistan-krigen har lagt, og nej, det tror jeg ikke, den vil. Det lader ikke til, at Obama har ambitioner i den retning, og jeg tror, USA vil passe på med fremover at igangsætte krige, der på samme måde splitter landet fra sine normale allierede. Derfor kommer vi formentlig ikke til at se indsatser, der igen tvinger os til at vælge mellem FN og USA, som Irak-krigen gjorde. Samtidig vil politikerne være meget mere omhyggelige med at definere målsætningerne i fremtiden, inden de sender styrkerne af sted, siger han.

Lektoren understreger dog, at Danmark og danske soldater fortsat vil være at finde internationalt i de kommende år.

– Der vil stadig være borgerkrige og massakrer i det 21. århundrede, og derfor tror jeg, at vi vil se Danmark fortsat sende soldater af sted under et klart FN-mandat. Vi har haft en periode, hvor vi har forladt den aktive internationalisme til fordel for noget, man kunne kalde værdipolitik med militære midler, men jeg tror, at koalitionspartnerne har brændt fingrene så meget i Irak og Afghanistan på uklare og upopulære aktioner, at vi vender tilbage til de gamle normer, siger han.

Da folkettinget i august 1990 vedtog at sende korvetten Olfert Fisher af sted til den første golfkrig, var det første skridt i retning af en mere aktivistisk dansk udenrigspolitik.

FOTO: POLIFOTO

FOTO FRA DEN DANSKE DOCUMENTARFILM ARMADILLO AF JANUS METZ PEDERSEN

FÅ DANSKE SOLDATER HAR POSTTRAUMATISK STRESS

Fem procent af de danske Afghanistan-soldater har tydelige tegn på posttraumatisk stress og depression 7-8 måneder efter hjemkomsten. Men det kan være svært at screene de særligt sårbare på forhånd, siger professor i psykologi Dorthe Berntsen. Hun har været med til at lave den første systematiske undersøgelse af danske soldater, der har været i krig.

AF HANS PLAUBORG

Debatten i medierne om de hjemvendte danske Afghanistan-soldater har givet det indtryk, at vi står med en gigantisk social udfordring i form af psykisk nedbrudte og potentielt farlige veteraner. Oplevelserne har givet dem åbne sår på sjælen, så nogle må flytte i skoven med deres schæferhund for at holde livet ud, mens andre bare isolerer sig med alkohol og hash i små klubværelser. I hvert fald, hvis man skal tro Jyllands-Posten og

andre medier, der har beskrevet veteranernes liv efter Afghanistan.

Den første systematiske undersøgelse af hjemvendte soldater fra Afghanistan viser imidlertid, at medierne har været gode til at finde de slemme eksempler, for kun cirka fem procent har alvorlige psykiske problemer godt et halvt år efter hjemkomsten.

– Jeg synes, det er et vigtigt resultat, at der nok ikke er så mange soldater med tunge psykiske lidelser, som man kunne have frygtet, siger professor i

psykologi og leder af Center for Selvbio-grafisk Hukommelsesforskning på Aarhus Universitet Dorthe Berntsen.

HAR DET GODT UNDER UDSENDELSE

I samarbejde med Institut for Militær-psykologi i Forsvarsakademiet har Dorthe Berntsen undersøgt flere hundrede danske soldater, der gjorde tjeneste i Afghanistan fra februar til august 2009. Soldaterne var igennem psykologiske test for PTSD (Post-traumatic Stress Disorder) og depression inden udsen-

FOTO: SCANPIX

Anden deling: Bravo-kompagniet gør sig klar, inden de skal på patrulje i Green Zone nord for Gereshk.

delsen, under udsendelsen, 2-3 måneder efter hjemkomsten og endelig efter 7-8 måneder i Danmark. Undersøgelsen viser måske overraskende, at andelen af soldater med symptomer på posttraumatisk stress og depression er allerlavest under udsendelsen. Kun 1,9 procent ligger over den fastlagte grænseværdi, mens de aktivt bekæmper Taleban og oplever krigen på nærmeste hold. Umiddelbart efter hjemkomsten og efter 2-3 måneder er der ingen signifikant stigning, men det er der efter 7-8 måneder, hvor altså

godt og vel 5 procent ligger over grænseværdien.

– Det er svært at sige præcist, hvad der sker i overgangen fra det militære til det civile liv. Men vores undersøgelse kan tyde på, at soldaterne har sværere ved at tale om deres oplevelser med familie og venner, som tiden går. Familien og vennerne tænker måske, at nu er det jo overstået, og den normale hverdag er vendt tilbage. Soldaterne kan derimod have behov for at tale om og bearbejde deres oplevelser over en meget længere

MAN SKAL OVERVEJE, OM DET ER RIMELIGT AT SENDE PERSONER UD, SOM ALLEREDE PÅ FORHÅND LIDER AF ET HØJT NIVEAU AF PTSD OG DEPRESSION.

PROFESSOR I PSYKOLOGI DORTHE BERNTSEN

PTSD-DIAGNOSEN

PTSD (Post-traumatic Stress Disorder) blev første gang anerkendt som selvstændig diagnose i 1980. Den var et direkte resultat af den forskning, som fulgte i kølvandet af de psykiske lidelser, de amerikanske Vietnamveteraner havde efter Vietnamkrigen. PTSD kan optræde i forbindelse med oplevelsen af en traumatisk hændelse, som indeholder en oplevet trussel om alvorlig tilskadekomst eller død, og som for den enkelte er forbundet med oplevelser af frygt, rædsel og hjælpeløshed. De typiske symptomer er genoplevelse af traumet, undgåelse af tanker og følelser, der forbindes med traumet og øget årvågenhed, der viser sig som søvnproblemer, vagtsomhed, irritabilitet og koncentrationsbesvær. Symptomer på PTSD måles på en skala fra 17 til 85, hvor 44 er sat som grænseværdi. Personer, der scorer over denne værdi, har med stor sandsynlighed en PTSD-diagnose.

periode. Samtidig kan det være svært for mange at komme tilbage til en dansk virkelighed, hvor vi bekymrer os over bittesmå problemer som om, de var kolossalt store, siger Dorthe Berntsen.

Tidligere har Forsvaret haft samtaler med soldaterne ved hjemkomsten, men nu forsøger man sig bl.a. på baggrund af undersøgelsen med en længere udslusningsperiode og særlige hjemkomstgrupper.

RISIKOFAKTORER

Forskningslitteraturen viser generelt, at der er stor forskel på, hvilke personer der er i risikozonen for at udvikle PTSD. For eksempel er kvinder mere sårbare end mænd, personer med lavere intelligens er mere udsatte end folk med højere intelligens, og indadvendte personer med et svingende følelsesliv er mere sårbare end udadvendte personer. Unge, der ikke lever i et parforhold, har større risiko for at udvikle symptomer på PTSD end ældre. Ligeledes kan det at have været udsat for traumer tidligere i livet udgøre en risiko for at udvikle lidelsen.

Forskningen viser også, at traumets alvorlighed er en afgørende faktor. Eller rettere: traumets oplevede alvorlighed, for også dét kan svinge meget fra person til person. Endelig har forskningen påvist, at social støtte efter den traumatiske begivenhed kan spille en beskyttende rolle i forhold til at udvikle PTSD.

SVÆRT AT SCREENE

Selvom man altså kan pege på en række risikofaktorer hos den enkelte, er det ifølge Dorthe Berntsen på det nuværende grundlag umuligt at udvikle en metode, der med stor sikkerhed kan screene soldaterne, inden de sendes til et krigsområde.

– Vi kan se nogle tendenser på et generelt niveau, men derfra og til at pege på enkeltpersoner er der meget langt, siger Dorthe Berntsen og uddyber:

– Blandt de få, der har svære PTSD-symptomer, inden de tager af sted, har en betydelig større andel også svære symptomer, når de kommer hjem. Omvendt er der nogle, der faktisk får det bedre af at være ude, og nogle, der først udvikler symptomer under missionen. Ud af dem, som har et højt niveau af PTSD 7-8 måneder efter hjemkomsten, er det kun en mindre andel, som havde et tilsvarende højt niveau, inden de tog af sted. Så hvis man på forhånd sagde, at vi ikke ville sende folk ud, der ligger over et bestemt punkt på skalaen, ville vi få en række "falske positive". Omvendt synes jeg, man skal overveje, om det er rimeligt at sende personer ud, som allerede på forhånd lider af et højt niveau af PTSD og depression.

ERINDRINGSLIDELSE

Dorthe Berntsens interesse i PTSD hænger sammen med hendes primære forskningsområde, som er selvbiografiske erindringer. PTSD er nemlig i høj grad en erindringsbaseret lidelse, hvor erindringen kommer til at fylde alt for meget og ufrivilligt dukker op i tankerne igen og igen.

– Vi ved, at erindringer er helt afgørende for personers selvforståelse, identitet og evne til at forestille sig fremtiden. Derfor er PTSD også en interessant lidelse at studere for en hukommelsesforsker.

De mange data fra undersøgelserne af de danske Afghanistan-soldater skal nu behandles grundigere, fortæller Dorthe Berntsen.

– Vi vil bl.a. gerne finde ud af, hvad der er den mest afgørende faktor for, at man ligger højt på PTSD-skalaen på et givent tidspunkt. Hvad forudsiger statistisk PTSD-niveauer på forskellige måletidspunkter? Det håber jeg, vi kan give et svar på, når vi kommer dybere ned i resultaterne.

UNDERSØGELSENS VIGTIGSTE RESULTATER:

- Cirka 5 procent af de undersøgte soldater har betydelige PTSD-symptomer 7-8 måneder efter hjemkomsten. Internationale studier viser, at mellem 2 og 24 procent udvikler PTSD efter militær udsendelse.
- Der kan identificeres tre markante grupper af soldater:
 1. De **relativt stabile** (cirka 87 procent), som ikke har PTSD-symptomer før, under eller efter udsendelsen.
 2. De **hjemkomst-belastede** (cirka 6 procent), der ikke har nævneværdige PTSD-symptomer før udsendelsen, men et højere niveau ved hjemkomsten.
 3. De **hjemkomst-lattede** (cirka 7 procent), der har færre PTSD-symptomer ved hjemkomsten end ved udsendelsen, men efter 7-8 måneder har symptomer på samme niveau som ved udsendelsen.
- Jo højere niveau af PTSD-symptomer, soldaten scorer inden udsendelsen, jo højere er vedkommendes risiko for at score højt på PTSD-symptomer efter udsendelsen.
- Der er ikke forskel på udviklingen af PTSD-symptomer i forhold til, om soldaten er udsendt efter værnepligtsuddannelse eller er fastansat i forsvaret. Der er heller ikke forskel på, om soldaten er førstegangsudsendt eller har flere udsendelser bag sig, ligesom der heller ikke er forskel på kampsoldater og ikke-kampsoldater.
- 0,7 procent af soldaterne havde alvorlige overvejelser om at begå selvmord 7-8 måneder efter hjemkomsten.
- Andelen af soldater, der har et højt forbrug af alkohol, er ikke signifikant højere efter udsendelse. Til gengæld er der en signifikant stigning i antallet af soldater, der bruger hash som rusmiddel.

I oktober blev endnu en dansk soldat dræbt i Afghanistan. For Lasse blev det tabet af en barndomsven, som tog tid at forstå. I dag er han en del af to virkeligheder – studielivet i Århus og baglandet i Toreby.

MELLEM TO VERDENER

AF RIKKE CARLSEN

Det havde været en hyggelig aften, og drengene var trætte dagen derpå. Det var en efterårslørdag, og de slog et smut inden om en burgerbar.

I køen ringer Lasses telefon: "Mikkel er blevet skudt".

– Jeg husker hverken, hvad jeg sagde eller gjorde. Først en halv time senere, hvor jeg går grædende hjemad gennem Århus' gader med min cykel. Det er mærkeligt at græde i offentligheden. Man går inde i sådan en boble, hvor man ser alting meget sløret, men samtidig registrerer, at folk glør på en. Det er en måde at være meget til stede på, men også at være meget afskåret fra virkeligheden. Man går i sin egen lillebitte verden, hvor andre samtidig kan observere en og se, at der er noget helt galt. Jeg følte mig fuldstændig gennemsigtig.

IKKE EN DEL AF PLANEN

Lasse tager få dage senere hjem til Toreby på Lolland, hvor han voksede op. Her finder han trøst i sine gamle

venner, og sammen kan drengene tale om deres fælles oplevelser og mindes deres ven.

– Jeg tænkte ikke, at han manglede, for han skulle jo ikke have været hjemme endnu alligevel. Jeg tror, det bliver værre til jul, når han skulle have været hjemme. Han kunne jo lige så godt være på månen som i Afghanistan. Jeg var mest ked af, at de andre var kede af det. Jeg kunne ikke forholde mig til min egen sorg. Jeg tænkte mest på, hvor stor betydning det ville få for de andre og for os som fællesskab.

– Vi havde allerede planlagt, hvad vi skulle lave med ham, når han kom hjem. Så det kunne ikke være rigtigt, at han var død – det var ikke en del af planen. Planen var virkeligheden, og det andet var den onde drøm. Derfor er det så underligt. Med hans død blev drømmen pludselig virkelighed, og virkeligheden blev en drøm, fortæller Lasse, der tilbragte en uge i sin hjemby med at erkende barndomsvennens død i etaper. Først under mere uformelle rammer med venner og familie. Allerede to dage senere blev det dog anderledes officielt

ved Mikkels hjemkomst til Danmark. Her blev der holdt en militær mindehøjtidelighed i Roskilde Lufthavn, hvor kisten blev båret ned fra flyet.

– Jeg så bare en kiste. Jeg kunne ikke forestille mig, at der var nogen inde i den. Og slet ikke, at det var Mikkel. Jeg græd, men når jeg tænker tilbage, var det mest på grund af den rørstrømske stemning. Det hele var så smukt, og der var mange, som var kede af det. Men jeg forstod det stadig ikke. Det er forfærdeligt, men jeg kunne bare ikke forstå det.

UVIRKELIGT BLIVER VIRKELIGT

Dagen før begravelsen er der endnu en mulighed for at sige farvel til Mikkel ved hans åbne kiste i Toreby Kirkes kapel. Et par af Lasses venner tager ikke derhen. Frygten for at skulle ødelægge det sidste minde om Mikkel er for stor.

– Hvad hvis det sidste, man husker, er, at han lå helt kold, grå og afmagret og ikke lignede sig selv? Det ville være forfærdeligt at skulle mindes ham som sådan en død voksfigur, fortæller Lasse, og helt indtil sidste sekund før han gik ind, havde han lyst til at vende om.

– Men da jeg kommer ind, ligner han sig selv. Der går det op for mig, hvad der er sket. Lige meget hvor hårdt jeg rusker i den her dreng, så vågner han ikke igen. Der faldt det på plads oppe i hovedet på mig: Han kommer ikke tilbage. Der var det rart, at vi var flere om det, og det var forløsende på en eller anden måde at finde ud af, at det var ham.

Lasse fortæller, at det var svært at forstå det hele, før han oplevede det helt fysisk.

– Jeg har svært ved at forholde mig til døden. Det er svært for mig at forholde mig til noget, der er uigenkaldeligt slut. Man kan ikke bare spole tilbage og starte forfra. Han er væk

for evigt, og det har jeg meget svært ved at forstå. Det var underligt, for jeg kunne sagtens tale om det. Men rigtigt at forstå det, det tager lang tid. Det kræver, at man tager konfrontationerne med det samme.

PÅRØRENDE I TO VIRKELIGHEDER

Det er dog ikke nemt at forholde sig til sorgen, hvor man ikke har nogen at dele den med.

– I Århus er jeg i en anden virkelighed. Folk her kender ikke Mikkel, og verden kører videre uafhængigt af ham. Jeg er ikke ked af det på samme måde her, og det er da også rart at få tankerne ledt hen på noget andet. Men når jeg er alene og tænker over det, føler jeg mig meget ensom. Selvom alle er søde og gode til at kontakte mig, så er der et eller andet, som gør, at man ikke kan tale sammen. Jeg kan tale til dem, men jeg kan ikke tale med dem.

– Det hjælper at være en gruppe af mennesker, som er der for hinanden i sorgen. Min familie og venner forstår intuitivt, hvad jeg føler. Det er sikkert sundt at sætte ord på sine følelser, men nogle gange er ord ikke alt. Jeg kan ikke forklare 100 procent, hvordan det føles at miste ham, for så skulle jeg pludselig også fortælle præcist, hvem jeg er.

Så jeg glæder mig til at komme tilbage til Lolland. Vi drenge er bundet sammen på en helt anden måde nu. Og det er rart at vide, at jeg kommer tilbage til nogen, som er der for mig ligegyldigt hvad. Mikkel efterlader os med et kæmpe tomrum både i os selv og hinanden. Og det skal vi udfylde. Selvom han er væk, har vi hinanden, og igennem det har vi på en eller anden måde også ham. **L**

Stort set ingen filosoffer er rendyrkede pacifister. Tænker man længe nok, kan man altid forestille sig en situation, hvor krig kan retfærdiggøres.

ET NØDVENDIGT ONDE

AF IDA HAMMERICH NIELSON

Krig er drab, fortvivelse og ulykke. Krig er frygtelig. Det er de fleste mennesker enige om. Men det paradoksale er, at mange mennesker samtidig kan acceptere krig under ganske særlige omstændigheder. Nemlig, hvis krigen er det mindste onde i en given situation.

Lad os rejse tilbage til 1939. Hitlers hære står ved Polens grænse, klar til at udbrede det nazistiske rædselsregime til resten af Europa. Her hjælper ingen handelsblokader og rundbordssamtaler. Man må sætte hårdt mod hårdt, selvom Anden verdenskrig betød død blandt både soldater og civile. Nogle krige synes altså at være retfærdiggjorte.

Det helt store spørgsmål er, hvornår man har en retfærdig grund til at gå i krig, for det har nemlig forskudt sig i historiens løb. Det fortæller Morten Dige, der er lektor i filosofi.

– I gamle dage var det acceptabelt at gå i krig for at udvide sit territorium. Det førte til mange forbitrede konflikter, og renæssancefilosoffen Hugo Grotius’

projekt var netop at lægge en dæmper på det. Han formulerede den tanke, at nationer har lov til at forsvare sig med krigeriske midler, hvis de bliver angrebet af en aggressiv part. Tanken blev altså, at selvforsvar kan retfærdiggøre krig, siger han.

BEFOLKNINGER HAR RETTIGHEDER

Forsvarskrig. Så langt kan de fleste måske blive enige. Men i dag opstår mange krige ved, at en tredjepart blander sig. For eksempel, da de allierede erklærede krig mod Tyskland under Anden verdenskrig. Eller da FN angreb serbiske stillinger i det tidlige Jugoslavien. Kan det være berettiget at angribe en part i et andet land? Ja, mener Morten Dige.

– Befolkninger har rettigheder, og dem må man forsvare. Derfor kan det nogle gange være helt på sin plads at beskytte en tredjeparts rettigheder, hvis de er i en aggressiv parts vold og ikke selv kan forsvare sig. Rettighedshåndhævelse er et ofte brugt argument for retfærdig krig i dag, siger han.

FOTO: SCANPIX

Befolkninger har altså rettigheder, som kommer til udtryk i FN's menneskerettighedserklæring. Men hvis vi skulle gribe ind i alle de lande, der krænker egne eller andre befolkningers rettigheder, kunne vi ikke lave andet end at gå i krig. Lande som Rwanda, Nordkorea og Iran ligger nærmest bare og venter på vores intervention.

Krigens gru kommer tydeligt til udtryk i Normandiet, hvor nogle af ofre for 2. Verdenskrig ligger begravet. Alligevel mener mange, at 2. Verdenskrig var nødvendig for at standse Hitler.

Men retfærdig krig betyder ikke, at man som en arrig græshoppesværmer kan flyve fra land til land i et blodtørstigt forsøg på at beskytte befolkningers rettigheder.

CIVILE TAB KAN IKKE UNDGÅS

I begrebet om den retfærdige krig er det ikke nok at have en retfærdig anledning.

Man bør også gennemtænke, om krigen overhovedet er det bedste middel til at beskytte befolkningens rettigheder.

– Man bør altid overveje, om man rent faktisk har aggressorerne og ikke de civile som mål. Og selv hvis man tillader, at der går civile med i købet, må der i begrebet om retfærdig krig også

indgå et proportionalitetsprincip. Der skal være en rimelig proportionalitet i den skade, man kommer til at udøve, i forhold til den gavn, man kan opnå. Man kan for eksempel stille spørgsmålstejn ved, om de civile tab og lidelser i Irak-krigen står mål med det, man kan opnå, siger Morten Dige.

>

Krig involverer altid drab på civile. Medmindre man forestiller sig en søkrig mellem to skibe midt på Atlanterhavet, hvor skibenes besætning fra mand til mus er indforstået med at deltage i krigen. Den slags krige er ekstremt sjældne. Uskyldige civile må altid lade livet, når militære midler tages i brug. Men tanken bag retfærdig krig er, at man aldrig må gå bevidst efter at slå civile ihjel, og at man i det hele taget skal arbejde på at minimere civile tab.

SOLDATER ER OGSÅ MENNESKER

De fleste er enige om, at man bør forsøge at undgå civile tab i en krig. Det står også i Genève-konventionen. Men hvorfor er soldaternes liv egentlig ikke lige så meget værd som de civiles? Moralfilosofisk er der ingen god grund til denne sondring mellem soldater og civile, siger Kasper Lippert-Rasmussen, professor i statskundskab.

– Hvorfor er det i krig tilladeligt at slå unge mænd ihjel, som under trusler om fængsel, henrettelse og social udstødelse er blevet tvunget til at være værnepligtige i en hær? Mens man omvendt ikke må slå en civil ihjel, som opildner til folkedrab? På et moralsk plan kan

det være svært at se, at der skulle være nogen dybere begrundelse for, at snittet lige skal gå der, siger han.

Alligevel kan der være gode grunde til at opretholde princippet om at skelne mellem soldater og civile, mener Kasper Lippert-Rasmussen.

– Hvis man begynder at slække på princippet, vil det have uoverskuelige konsekvenser i form af, at de stridende parter bevidst vil begynde at slå civile ihjel. Selvom der er forskelle mellem de moralske og juridiske normer for retfærdig krig, betyder det ikke nødvendigvis, at vi skal ændre konventionerne, siger han.

PROBLEMATISK BEGREB

De fleste filosoffer er enige om, at man altid kan forestille sig en situation, hvor krig kan retfærdiggøres. De er også enige om, at den fuldstændig retfærdiggjorte krig er meget sjælden. Men når det kommer til bedømmelsen af igangværende krige rundt om på kloden, er filosofferne – ligesom alle andre – uenige. Billedet mudres yderligere af, at de fleste krige sagtens kan være en blanding af retfærdig og uretfærdig krig.

– Man kan godt forestille sig, at krigen i Afghanistan i begyndelsen var en retfærdig krig, fordi USA forsvarede sig mod Taleban, men at krigen her ti år efter ikke er retfærdig længere, siger Kasper Lippert-Rasmussen og tilføjer, at filosofferne ligesom politikerne også diskuterer, om der findes noget sådant som en præventiv, retfærdig krig – altså om man må føre krig mod et angreb, der stadig kun er under opsejling.

Retfærdig krig er et dybt problematisk begreb. Alligevel kommer vi ikke uden om, at krig kan være nødvendigt, mener Morten Dige.

– I den ikke-ideelle verden, vi lever i, er vi nogle gange nødt til at bruge ikke-ideelle midler. L

KRIGENS RET

Jus belli (lat. "krigens ret") omfatter dels jus ad bellum – dvs. retten til at indlede krig, en ret, der i dag alene tilkommer FN's Sikkerhedsråd under de betingelser, der er indeholdt i FN-pagtens kapitel 7 om trusler mod freden, fredsbrud og angrebshandlinger – dels jus in bello, dvs. den ret, der gælder under krigsførelse, hvad enten denne er indledt retmæssigt eller ej, og som nærmere regulerer de krigsførendes optræden over for bl.a. hinandens soldater, krigsfanger, civilbefolkningen, de syge og sårede.

KILDE: DENSTOREDANSKE.DK.

FOTOS: SCANPIX

REGLER FOR KRIG

AF IDA HAMMERICH NIELSON

I krig og kærlighed gælder alle kneb ikke. I hvert fald ikke i krig. Renæssance-filosoffen Hugo Grotius havde oplevet den voldsomme og bestialske 100-års krig, og han var derfor optaget af at sætte nogle moralske grænser for, hvad man kan tillade sig i krigsførelsen. Hans tanker blev udviklet op gennem tiden, og i dag har vi konventioner med regler for krig. Vi kan se reglerne i Genève-konventionen og forskellige FN-konventioner, som stort set alle lande har tilsluttet sig. Her er en smagsprøve på tilladte og forbudte midler i krig. **L**

◀ Når det **RØDE KORS** dukker op, skal våbnene falde. Syge og sårede skal nemlig – uden forskelsbehandling mellem ven og fjende – behandles human og plejes, fortæller Astrid Kjeldgaard Pedersen, ph.d.-studerende på Juridisk Institut.

– Det er derfor forbudt at angribe hospitaler og medicinske enheder, når disse er tydeligt mærket med Røde Kors eller lignende beskyttelsessymboler, siger hun.

◀ Denne **BOMBE** må du gerne bruge i krig. Til gengæld må du ikke bruge landminer, klyngebomber og giftgas. Det paradoksale i, at atombomben ikke er på listen over forbudte våben, er et godt eksempel på, at konventionerne ofte har en lidt pudsig tilblivelseshistorie.

– Konventionen blev til efter 2. verdenskrig, hvor hverken USA eller Sovjetunionen var interesseret i at forbyde atomvåben. Konventionerne bærer præg af de omstændigheder, de blev til i. Vi har altså her en juridisk norm, som det er svært at se en dybere moralfilosofisk begrundelse for. Men derfor kan det alligevel være en god idé at opretholde konventionen, hvis alternativet er, at nogle begynder at bruge giftgas og landminer. Hellere en ufuldkommen konvention end slet ingen konvention, siger Kasper Lippert-Rasmussen, professor i statskundskab.

◀ **KRIGSFANGER** har ret til ikke at blive udsat for vold og tortur. Men de har også andre rettigheder.

– Krigsfanger har ret til at korrespondere med deres pårørende under tilbageholdelsen, og de skal sendes hjem til modparten efter konfliktens ophør, siger ph.d.-studerende Astrid Kjeldgaard-Pedersen fra Juridisk Institut. Hun tilføjer, at dette ikke gælder, hvis krigsfangerne er blevet dømt for krigsforbrydelser i forbindelse med interneringen.

Du må under ingen omstændigheder udøve **TORTUR**. Konventionerne siger soleklart, at tortur altid er forbudt, også i krig. Du må altså ikke torturere en soldat, men du må gerne slå ham ihjel – også på måder, som er meget smertefulde. Hvor er logikken? Ifølge Morten Dige, lektor i filosofi, er det dybereliggende moralske argument, at der er grænser for, hvad man kan ud-sætte et menneske for.

– Tortur er inhumant og nedværdigende. Ganske vist dør folk i krig på inhumane måder, men selv i krig skal vi forsøge at efterstræbe vores militære mål uden den bivirkning. Ved tortur gør vi det inhumane og nedværdigende til et mål, siger han.

FOTOS: SCANPIX

KRIGENS KORSFÆSTELSER

AF KASPER GREEN KREJBERG

”For senere generationer vil krigen fremstå på samme måde som de gamle mestres korsfæstelsesmalerier: Som en stor tanke, der overstråler nat og blod.”

Sådan skrev den tyske forfatter Ernst Jünger i 1921 i forordet til andet oplag af sine redigerede

dagbøger fra Første Verdenskrig, *In Stahlgewittern* (1920). Jünger var en glødende fortæller for krigen, uendeligt bitter over nederlaget og stærkt opsat på revanche. Når han skulle finde en passende illustration af den tyske indsats i verdenskrigen, var det derfor naturligt at hæfte sig ved løftet om genopstandelsen i malerier af den lidende Kristus på korset.

Eftertidens syn på soldaternes indsats i Første Verdenskrig – og i moderne krig generelt – er ikke blevet, som Jünger drømte om. Når vi illustrerer, hvad krig er, sker det ganske vist ofte vha. korsfæstelsesmotiver, men kun sjældent med religiøse løfter om den endelige udfrielse. Fra Goyas maleri af henrettelsen af en spansk partisan under Napoleons-krigene, **Den Tredje Maj**

FOTO: POLIFOTO

FOTO: SCANPIX

FOTO: SCANPIX

1808 (1814), går en lige linje til Robert Capas berømte fotografi, **Den faldende soldat**, fra Den Spanske Borgerkrig. Begge personer breder armene ud i en absolut overgivelsesgestus og dør en tilfældig og anonym død, som man gør det i moderne massekrige. Og dog fornemmer vi, at de er faldet i kampen for en retfærdig sag.

Den fornemmelse var det slut med under An-

den Verdenskrig, hvor antallet af dræbte civile langt oversteg antallet af faldne soldater. Civile krigsofre dør ikke for nogen sag, så korsfæstelses-motivet får her tilføjet en fundamental og uhyggelig meningsløshed, mest tydeligt demonstreret i fotografiet af et af de mere end 10.000 **udmagrede lig af kz-fanger**, man fandt i Bergen-Belsen den 15. april 1945, men lige så mærkbart i

Vietnam-krigens mest berømte fotografi: billedet **Vietnam Napalm** af pigen, hvis skrigende flugt under et luftbombardement den 8. juni 1972 blev fastholdt af Associated Press-fotografen Nick Ut. Hun løber som en lille, kvindelig barne-kristus ikke bare væk fra, men lige så meget ind i den moderne krigs absolutte meningsløshed: lidelsens transformation til medieåret masseunderholdning. **L**

FLAGET PÅ IWO JIMA

AF HANS PLAUBORG

Det er muligvis det mest ikoniske krigsbillede nogensinde. Det er blevet brugt, genbrugt, reproduceret og parodieret utallige gange, siden det blev skudt med et Speed Graphick kamera ved middagstid den 23. februar 1945 på toppen af Mount Suribachi på den japanske stillehavsø Iwo Jima. Joe Rosenthals (1911-2006) fotografi af flaghejsningen på Iwo Jima, der som det eneste billede nogensinde har vundet Pulitzerprisen for bedste fotografi samme år, som det blev taget, har sin styrke i en ultrasimpel, dynamisk komposition, der fanger det moment af bevægelse, hvor seks amerikanske marineinfanterister ved fælles hjælp rejser det amerikanske flag på toppen af bjerget. Kompositionen og bevægelsen gør, at vi let genkender og genkalder os motivet i Rosenthals billede, når vi for eksempel ser en flaghejsning i andre sammenhænge.

Billedet er så perfekt, at Joe Rosenthal gennem årene ofte er blevet anklaget for at have iscenesat det. Beskyldningerne er bl.a. blevet næret af, at der faktisk fandt en anden og tidligere flaghejsning sted på Mount Suribachi. Samme formiddag var en lille gruppe marinesoldater nået toppen og havde plantet et mindre flag. Den begivenhed blev foreviget af sergent Lou Lowery. På vej ned ad bjerget mødte Lowery Rosenthal og andre fotografer på vej op. Lowery fortalte dem, at flaget allerede var hejst, men at det var værd at gå derop alene for udsigtens skyld. I mellemtiden havde en overordnet officer besluttet, at det første flag var for lille og derfor risikerede at blive taget som souvenir. Derfor blev seks soldater (Ira Hayes, Franklin Sousley, Michael Strank, John Bradley, Rene Gagnon og Harlon Block) sendt af sted med et større flag. Joe Rosenthal fulgtes med soldaterne til toppen, hvor han tog sit berømte billede. Ingen af de tilstedeværende på bjerget hævdede sidenhen, at billedet var iscenesat, og den videosekvens af flaghejsningen, som filmfotografen Bill Genaust optog, og som i dag kan ses mange steder på nettet, tyder også på, at billedet er et eksempel på ægte fotodokumentarisme.

JOE ROSENTHALS BERØMTE BILLEDE ER BLEVET REPRODUCERET OG PARODIERET UTALLIGE GANGE.
BEMÆRK LOU LOWERYS BILLEDE AF DEN FØRSTE FLAGHEJSNING, SOM GIK I FOTOHISTORIENS STORE GLEMMEBOG.
BILLEDKOLLAGE: DATAGRAF.

At soldater ikke kun er helte med overmenneskelige karaktertræk, kommer frem i skønlitteraturen efter Første Verdenskrig. Her sættes der fokus på soldatens indre univers og de personlige omkostninger ved at være i krig. Det bliver med andre ord tilladt at vise følelser som frygt og afmagt. Det viste billede er absolut ikke fiktion, men stammer fra krigen i Korea.

KRIGEN UDFORDRER LÆSEREN

Krigslitteraturen tager livtag med det universelle ved det at være menneske og er derfor evigt aktuel og populær.

AF BJØRG TULINIUS

Når en ung mand mister livet i Afghanistan, mister vi ordene. Hvad kan vi sige for at trøste hans forældre, kæresten eller barndomsvennen? Hvordan kan vi forklare over for os selv, at vi godt ved, det er farligt at sende soldater i krig – og så gøre det alligevel? Og hvorfor skal en 21-årig dansker rammes af en vejsidebombe i et meget fjernt land i et opgør, vi måske alligevel aldrig kan vinde?

Alt virker så meningsløst – og derfor tømt for ord.

Men skønlitteraturen giver os sprog og sætter det umiddelbart meningsløse ind i en fortælling, både om os selv, om den unge mand, hans valg og vores valg. Og derfor er bøger om krig næsten altid på bestsellerlisterne hos landets boghandlere.

Det handler ganske enkelt om liv og død – og om at tage stilling.

Så kort kan det siges.

FRA SORT/HVID TIL NUANCER

Det var den essens, der i sin tid fik ph.d.-stipendiat ved Afdeling for Literaturhistorie Kasper Green Krejberg til at kaste sig over krigs-skønlitteraturen. Med en nysgerrighed i forhold til de eksistentielle lag, genren rummer – som handler om både idealer, mod og andet heltestof. Men også om valget som et uundgåeligt vilkår ved det at være menneske og om de nuancer, der i virkeligheden er mere interessante end de traditionelle kategorier som "godt" og "ondt", "rigtigt" og "forkert".

– Før i tiden delte man især krigslitteratur op i pacifistisk eller bellicistisk. Enten var bøgerne for eller imod krig som sådan, og det samme gjaldt også for

FOTO: POLIFOTO

fordi han rokker ved forestillingen om, at offeret ikke selv har et ansvar, forklarer Kasper Green Krejberg.

GRÆSKE GUDER OG MODERNE CIVILISTER

Hvis man kigger historisk på udviklingen inden for de skønlitterære værker om krig, er det ifølge Kasper Green Krejberg Første Verdenskrig, der markerer den største forandring.

I Antikken fortalte man om kæmpende guder og halvguder, i Højmiddelalderen indtog riddere og andre helte krigsscenen, mens det guddommelige skær er pillet af hovedpersonerne i Romantikens værker, som det for eksempel ses i Walter Scotts bøger om folkets helte.

Men efter 1918 dukker en ny type skønlitterære skildringer op. Nu er det den enkelte soldat, hans oplevelser i krigen og hans indre univers, der er omdrejningspunktet – og fra den periode står tyskeren Erich Maria Remarques *Intet nyt fra Vestfronten* fra 1929 som den ultimative antikrigsroman.

– Der kommer mere og mere fokus på de umenneskelige sider af krigen og de personlige omkostninger, krigsdeltagelsen har for soldaten, fortæller Kasper Green Krejberg.

Men soldaterhistorierne må vige pladsen for andre hovedkarakterer efter Anden Verdenskrig. Og det hænger nøjesammen med, at krige fra at være et primært militært anliggende er blevet til kampe, der koster flere og flere civile livet.

– Selvom der findes mange traditionelle soldaterromaner om Anden Verdenskrig, er det siden 1945 i højere grad civilisten, der er omdrejningspunkt i krigsbøgerne. Og selv om offeret stadig har stor appel hos læseren, er der som sagt ved at ske et skift i synet på, hvor uskyldig civilisten er, forklarer Kasper Green Krejberg.

ET SPØRGSMÅL OM KENDSGERNINGER

Der er også en anden bevægelse i krigslitteraturen, som interesserer Århus-forskeren. Han peger på, at der er et udtalt krav om massiv research og dokumentation, når en forfatter kaster sig over at skrive en roman, der har med krig at gøre.

– Tilgangen er blevet meget dokumentarisk, og det betyder for eksempel, at du godt kan skrive om en fiktiv person, men han skal have karaktertræk, der er hentet fra historien, og forfatteren bliver klandret for sløseri og hans bog kaldt "kulørt", hvis ikke de historiske fakta er i orden i romanen, fortæller Kasper Green Krejberg.

Samtidig peger han på, at netop selve opfattelsen af, hvad der reelt er fakta, også er interessant i den skønlitterære bearbejdning af krigen.

– Der er en skepsis i forhold til de historier, vi får fortalt gennem pressen, og de officielle organer. Hver part i en krig kører jo med sin egen version eller med et andet ord sin egen propaganda i forhold til det billede, man gerne vil sende til offentligheden, påpeger ph.d.-stipendiat Kasper Green Krejberg.

Netop det forbehold med hensyn til en egentlig objektiv bunke af fakta, som forfatteren kan og bør benytte, finder Kasper Green Krejberg meget udtalt hos tyskeren W.G. Sebald, der blandt andet har skrevet romanen *Austerlitz*, der udkom på dansk i 2003.

– Sebald skriver med en tydelig bevidsthed om, hvordan vi normalt medierer krigsbilledet, og han nærmer sig derfor mange af de oplagte krigsstereotyper med en naturlig skepsis. Han viser i sine bøger, at hver enkelt selv må nærme sig historien med sine eksistentielle spørgsmål, som for eksempel: "Hvad er min rolle i historien?" og "Hvilke spor har krigen sat i mit eget liv?". Det er den rejse, det er allermest spændende at læse om, lyder det fra Kasper Green Krejberg.

krigsfilmene. I dag er litteraturen mere åben og på den måde mere interessant, siger Kasper Green Krejberg.

Han fremhæver især den ændring, der er sket i forhold til skildringen af offeret, som et eksempel på den flertydighed, litteraturen i dag rummer.

– Det har jo været en del af vores fælles forståelse, at Holocaust om noget er det moderne Europas negative skæbelseshistorie, og at fangerne i kz-lejrene per definition er de ultimative ofre, fortæller Kasper Green Krejberg.

– Men blandt andre nobelpristageren Imre Kertész gør op med den fortælling. I bogen "De skæbneløse" er den overlevende, kz-fangen, ikke kun et offer – han har netop overlevet ved at tilpasse sig de umenneskelige forhold i lejren, han er "gået ind i maskineriet" – og på den måde gør Kertész op med en stereotypi omkring bøddel/offer-optikken,

Har evolutionen ligefrem kodet mennesker til krigerisk adfærd?
Ja, siger evolutionspsykologen. Men det svar er meget
kontroversielt, hvis man spørger en evolutionsbiolog.

HAR VI KRIG I BLODET?

AF HELGE HOLLESEN

Det lignede et rent paradys de første mange år, primatologen Jane Goodall tilbragte blandt chimpanser i Afrika for at gennemføre sine berømte feltstudier. Men på et tidspunkt så hun en flok chimpanser dræbe samtlige medlemmer af naboflokken og overtage deres territorium.

At rotte sig sammen, planlægge raids og fratage andre deres ejendom er altså noget, vi ser hos vores tætteste primatfælle, der har 98,6 procent gener til fælles med os. Og adgang til ressourcer er jo det, krig egentlig handler om, forklarer professor Henrik Høgh-Olesen, der forsker i evolutionspsykologi.

– Blandt klodens millioner af arter er det kun mennesker og chimpanser, som fører krig forstået som en planlagt, organiseret og koordineret adfærd med det formål at bekæmpe og skade en afgrænset gruppe af andre artsfæller. Det paradoksale er så, at konflikter mellem grupper af mennesker også har været nogle af de drivende kræfter i udviklingen af vores evne til at samarbejde og være sociale, lyder det fra evolutionspsykologen.

FJENDER FOSTRER SOLIDARITET

At konflikter mellem forskellige menneskegrupper og konkurrence om ressourcerne er magtfulde, selektive kræfter, der kan fostre solidaritet og

offervillighed i de respektive grupper, fremhævede Darwin allerede i den evolutionsteori, han fremførte for mere end 150 år siden.

I dag har helt nye eksperimenter og computersimulationer vist, at netop altruisme og solidaritet blomstrer i en gruppe, når den bliver udfordret og truet af en fjendtlig gruppe.

– Nogle af de højeste menneskelige livsytringer har på den måde tætte evolutionære bånd til nogle af vores aller mest brutale og blodige adfærdsmønstre som krig og kamp, konstaterer Henrik Høgh-Olesen. Han ser krig som det mest destruktive udtryk for vores evner til social Kooperation.

– Krig er heller ikke en negation af

Mennesker og chimpanser er de to eneste arter, som fører krig mod artsfæller. Og lige som chimpanser adlyder mennesker alfahannen.

– Bagsiden af vores vilje til at ofre os for gruppen, er at vi nogle gange betingelsesløst underkaster os en autoritet, som repræsenterer gruppen og gør noget, som er uhyrligt set fra menneskehedens synspunkt, forklarer professor Henrik Høgh-Olesen, der forsker i evolutionspsykologi.

FOTO: MICHAEL BÄGER

vores moral og evne til at ofre os for hinanden, men en af flere forudsætninger for denne moral, siger han.

KONTROVERSIELT SYNSPUNKT

At evolutionen har selekteret mennesker til krigerisk adfærd, er et meget kontroversielt synspunkt, mener evolutionsbiologen Trine Bilde.

– Det er en nem og forsimplet påstand, at krigsførelse i sig selv er del af en naturlig selektion. Mennesker fører nogle gange krig for at kunne overleve, men ofte er der helt andre årsager til, at vi går i krig. Vores kultur og bevidsthed betyder jo, at vi udfører mange handlinger, som strider mod en naturlig selektion. Nogle mennesker vælger for

eksempel et liv uden børn og dermed udslettelse, fordi de ikke giver deres gener videre til næste generation, siger Trine Bilde, der er lektor ved Biologisk Institut.

Hun er derimod enig i, at evnen til at samarbejde er genetisk betinget, hvis det kan sikre den højeste overlevelse.

– Både hos insekter, edderkopper, fugle, fisk og pattedyr ser vi avancerede former for samarbejde. Men hos alle dyregrupper stopper samarbejdet, hvis det har større omkostninger for individet end ikke at samarbejde, forklarer hun.

STATUS OG ÆRE

Som evolutionspsykolog ser Henrik Høgh-Olesen mennesker som sociale

væsener, der blandt andet er bundet op på nogle principper om noget for noget – både i positiv og negativ forstand.

– Hvis du hjælper mig, skal jeg gengælde den hjælp på et eller andet tidspunkt. Men det princip har også en negativ side. Begår du en uret mod mig, skal den hævnnes. Krig skal også ses i det perspektiv. Hvis vi ikke gør gengæld mod en fjende, så bliver vi løbet over ende. Så krig handler også om status og ære, siger Henrik Høgh-Olesen og peger på endnu en "gevinst" for den gruppe, der besejrer artsfæller.

– Ud over adgang til flere ressourcer får sejrherren mulighed for at få anbragt sine egne gener blandt artsfæller. Selvom vi ikke snakker højt om det og

FOTO: KRISTIAN LINNEMANN

Når vi deler os i grupper, opfatter vi os straks i modsætning til andre grupper og så opstår de konflikter, hvor krig ofte bliver brugt som metafor. Her et slagsmål mellem hooligans.

➤

forsøger at forhindre det med regler, så er der i alle krige et moment af ret til at plyndre og voldtage for at afreagere. Det finder sted overalt, og enhver general ved, det er på spil i en krig.

ADLYDER ALFAHANNEN

At det overhovedet er muligt for politikere og generaler at mobilisere mennesker mod andre mennesker, skyldes vores socialt-hierarkiske væsen, mener Henrik Høgh-Olesen.

– Vi er hierarkiske individer og dybt kodede til at gøre, hvad en legitim autoritet beder os gøre. Som det sker i chimpanseflokken, må vi også adlyde alfahannen. Det hænger sammen med

den moral, vi har udviklet gennem evolutionen, som har vist sig at være et tveægget sværd. Bagsiden af vores vilje til at ofre os for gruppen er, at vi nogle gange betingelsesløst underkaster os en autoritet, som repræsenterer gruppen og gør noget, som er uhyrligt set fra menneskehedens synspunkt, forklarer Henrik Høgh-Olesen.

Som eksempel nævner han en række eksperimenter, der skulle vise, hvor langt forsøgspersonerne ville gå, når de fik besked på at sende strøm gennem de mennesker, der svarede forkert på en række indlæringsopgaver. Jo flere forkerte svar, jo stærkere strøm. Forsøgene, der er gennemført verden over i mange

forskellige kulturer, viste, at 65 procent af alle forsøgspersoner – også de danske – var parat til at sende strøm på 450 volt gennem kroppen på et andet menneske. I Tyskland og Sydafrika gik fire ud af fem forsøgspersoner så langt.

– I de situationer går vores hierarkiske disposition amok. Vi er så autoritetstro, at vi gør, hvad vi bliver bedt om, selv om vi ved, det er forkert, siger Henrik Høgh-Olesen.

BÅDE GODE OG ONDE

Som evolutionsbiolog understreger Trine Bilde, at det er vigtigt at adskille menneskers kulturbetingede og indlærte adfærd fra den adfærd, der er skabt gennem naturlig selektion.

– Det er et gammelt og særdeles brugt argument, at individer er parate til at udvise den adfærd, der kan sikre overlevelse for den gruppe, de hører til – altså artens overlevelse. Men det giver ingen mening inden for evolutionsbiologien. Tværtimod. Den naturlige selektion virker på individet, sådan at det udfører den adfærd, som sikrer det den bedste overlevelse og reproduktion – gerne på bekostning af artsfæller og gruppemedlemmer, lyder den evolutionsbiologiske forklaring.

Er vi mennesker så gode eller onde?

Svaret på det spørgsmål er et klart ja, mener Henrik Høgh-Olesen og drager en parallel til fysikkens verden.

– Er lys bølger eller partikler? Ja. Lys er begge dele. Og vi mennesker er nøjagtig lige så sociale og krigeriske, som det har kunnet betale sig for os at være. Det er det forbandede ved det. Men fordi noget er en del af vores naturlige adfærdss repertoire, så behøver vi jo ikke at finde os i det eller blot blindt at give efter. Med vores højere hjerneprocesser har vi mulighed for at virke organiserende eller styrende ind på de fleste af basisprogrammerne. Det er kort sagt muligt at ro en kano imod strømmen, billedligt talt. Men så meget des vigtigere er det, at vi kan se, hvilken vej strømmen går – slutter evolutionspsykologen. **L**

Krigeren Enøje, spillet af Mads Mikkelsen, i filmen "Valhalla Rising", går ikke af vejen for hverken slagsmål eller drab. Måske har han kriger-genet.

HVER TREDJE
MAND HAR

KRIGER-GEN

En variation af et særligt gen giver øget risiko for voldelig adfærd. Mange mænd har gen-variationen, som for nylig gav nedsat straf til en morder i Italien.

AF IDA HAMMERICH NIELSON

Hver tredje mand har det. Kriger-genet. Men før du kigger bekymret – eller fascineret – på dine mandlige kolleger eller dig selv, skal du kende hele historien. Kriger-genet springer nemlig først ud af skabet, hvis man samtidig har haft en svær barndom.

Kriger-genet, eller MAOA-genet, som er den korrekte videnskabelige betegnelse, er en variation af et bestemt gen, der står for at nedbryde signalstoffer i hjernen. Variationen betyder, at genet ikke nedbryder signalstof-

ferne særligt effektivt, og det kan have konsekvenser for ens adfærd. Professor Anders Børglum fra Institut for Human Genetik på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet fortæller, at flere undersøgelser tyder på, at kriger-genet parret med en dårlig barndom betyder tendens til voldelig og antisocial adfærd.

– Flere undersøgelser viser med pæn sikkerhed, at man har større risiko for at udvikle antisocial adfærd, hvis man har gen-variationen samtidig med, at man har haft en svær barndom. MAOA-genet synes imidlertid ikke at have nogen effekt, hvis man har haft en normal

barndom. Enkelte studier viser en lille effekt, men det er ikke noget, man har kunnet påvise efterfølgende, siger han.

VOLDELIGE HOLLÆNDERE

Videnskabsfolk har kendt til kriger-genet og dets effekt i mange år. I starten af 1990'erne kom de første publikationer om emnet i forbindelse med opdagelsen af en hollandsk familie, der havde en meget sjælden mutation af genet, som satte dets virkning helt ud af kraft. Den sjældne mutation havde dramatiske konsekvenser for familiens mandlige medlemmer, fortæller Anders Børglum.

“KVINDER ER MEGET LIDT DISPONEREDE FOR EN FYSISK VOLDELIG ADFÆRD.”

ANDERS BØRGLUM

FOTO: VENLIGST UDLÅNT AF SCANBOX ENTERTAINMENT

>

– Flere mænd i familien havde domme for bl.a. brandstiftelse, ekshibitionisme og forsøg på voldtægt og mord. Det var første gang, man blev opmærksom på det særlige gen. Siden har man lavet forsøg med mus, hvor man eksperimentelt slår genet helt ud, og de dyr får også en aggressiv adfærd, siger han.

Den hollandske familie og de genmodificerede mus er ekstreme tilfælde, hvor genet slet ikke virker. Mænd, der har kriger-genet, behøver dog ikke at bekymre sig – især ikke, hvis de har haft en normal barndom. Men hvad er en dårlig barndom egentlig? Hvad skal der til, før genet betyder voldelig adfærd?

– Det er forskelligt fra studie til studie, hvordan videnskabsfolkene definerer en problematisk barndom. Der skal dog grove forsømmelser til som f.eks. forskellige former for fysisk mishandling og dårlig varetagelse af barnets tarv, siger han.

GEN NEDSÆTTER STRAFFEN

Kriger-genet kom for nylig i mediernes søgelys, da en italiensk dommer reducerede dommen af en morder med et

år bl.a. på baggrund af videnskabelig dokumentation for den anklagedes genetiske variationer – herunder kriger-genet. Det er første gang i Europa, at en dommer tager hensyn til genetiske analyser. I USA har der de seneste fem år været ca. 200 retssager, hvor forsvarerne har forsøgt at få dommeren til at tage hensyn til genetikken. De har dog kun haft held med det i få tilfælde. Anders Børglum advarer kraftigt mod ukritisk at bruge kriger-genet som argument i retssager.

– Det såkaldte kriger-gen er bare en lillebitte brik i et menneskes samlede genmasse. Et menneske kan sagtens have andre gen-variationer, der dæmper kriger-genets betydning. MAOA-genets betydning er alt for lille til at sige noget fornuftigt om enkeltpersoners risiko for at udvikle negativ social adfærd. Der skal mange flere undersøgelser til for at kortlægge det, siger han.

Derfor ligger Anders Børglum heller ikke søvnløs over sit eget eventuelle kriger-gen. Faktisk har han ikke engang undersøgt, om han selv har det.

– Jeg ved, at en person med dette gen sagtens kan have andre gener, som har en modsatrettet effekt, så nettoeffekten kan være, at man har tendens til at være meget afbalance-ret, siger han.

Anders Børglum vil dog ikke afvise, at genetiske undersøgelser i fremtiden kan have betydning i retssager.

– Det er kendt, at psykiske sygdomme kan reducere straffen og f.eks. give en behandlingsdom. På samme måde kan jeg godt forestille mig, at en bestemt personlig adfærd, som er meget betinget af en uheldig sammensætning af gener, kunne give anledning

til at tage hensyn til det i dommen, f.eks. ved at man som en del af straffen skulle tage Anger Management-kurser, siger han.

KVINDER HAR OGSÅ KRIGER-GEN

Kvinder har faktisk også kriger-genet – endda i endnu højere grad end mændene. Kriger-genet sidder nemlig på X-kromosomet, som kvinder har to af – i modsætning til mænd, som har et X- og et Y-kromosom. Kvinder burde altså have endnu større sandsynlighed end mænd for at have kriger-genet – og kan endda have to af dem. Alligevel står mænd for over 90 procent af al fysisk vold i verden. Hvordan hænger det sammen? Igen skal vi huske, at andre gener kan overtrumfe kriger-genet, siger Anders Børglum.

– Man kan ikke påvise nogen effekt af kriger-genet hos kvinder. Kvinder er meget lidt disponerede for en fysisk voldelig adfærd blandt andet på grund af de kvindelige kønshormoner, der går ind og overtrumfer kriger-genet og andre gener med lignende effekt. Der, hvor man måske kunne forestille sig en effekt hos kvinder, var, hvis begge kvindens X-kromosomer havde kriger-genet. Få kvinder har denne variation, så det er begrænset, hvilke sammenhænge man kan se rent statistisk, siger han.

Mændene står altså alene med kriger-genets voldelige udslag. Hvorfor kroppen overhovedet er indrettet med et sådant gen, står hen i det uvisse.

– Et bud kunne være, at det engang var hensigtsmæssigt at reagere voldsomt i bestemte situationer, hvis man f.eks. blev angrebet af dyr eller konkurrerende stammer. Men det er ren spekulation, siger Anders Børglum. ◀

AU-FORSKER MODTAGER NOBELPRISEN I ØKONOMI

FOTO: LARS KRUSE/AU-FOTO

Professor Dale T. Mortensen fik tildelt Nobelprisen under et af sine mange ophold på Institut for Økonomi ved Aarhus Universitet.

Der er højt til loftet på Institut for Økonomi. Sådan har det ofte lydt, når cand. oecon.erne fra Århus refererede til deres egen vurdering af instituttets placering på den internationale arena rent forskningsmæssigt.

Og selvom de internationale rankinglister bekræfter påstanden, gik det måske først for nylig op for den brede offentlighed, hvad økonomerne i Århus mener. Den 11. oktober kunne verdenspressen nemlig fortælle, at instituttets Niels Bohr-professor Dale T. Mortensen blev tildelt Nobelprisen i økonomi sammen med Christopher A. Pissarides og Peter A. Diamond.

De tre økonomer hædres for deres arbejdsmarkedsforskning, hvor de blandt andet har udviklet modeller til forståelse af sammenhænge mellem arbejdsløshed, ledige jobs og lønninger, og hvordan relationerne påvirkes af reguleringer og økonomisk politik i øvrigt.

Dale T. Mortensen, der er professor ved Northwestern University i USA, har siden 2006 været fast tilknyttet Institut for Økonomi som en af landets seks Niels Bohr-professorer med støtte fra Danmarks Grundforskningsfond. Hans samarbejde med arbejdsmarkedsforskere i Århus går dog næsten 30 år tilbage, og derfor kalder han instituttet i Århus for sit "andet hjem".

Den tætte relation til Institut for Økonomi blev også fremhævet af Dale T. Mortensen, da Institut for Økonomi fejrede nobelpristageren med en reception.

– Jeg vil gerne udtrykke min påskønnelse af både det kollegiale og det faglige fællesskab, som jeg har her i Århus, sagde Dale T. Mortensen og uddybede:

– Vores relation går tilbage til de tidlige 80'ere, hvor nogle af de artikler, som nu danner baggrund for tildelingen af Nobelprisen, blev skrevet. De gode danske registerdata bragte mange uden-

landske forskere hertil, og det blev for mit vedkommende begyndelsen på et langvarigt venskab. Jeg har i mange år kunnet trække på en stor gæstfrihed fra instituttets side, sagde Dale T. Mortensen.

Professor Michael Svarer fra Institut for Økonomi mener, at Dale T. Mortensen's betydning for Aarhus Universitet er svær at overdrive.

– Det har været en kæmpe indsprøjtning at have en af verdens førende arbejdsmarkedsforskere tilknyttet gennem så mange år. Derudover har han også trukket en masse topkvalificerede ph.d.-studerende fra udlandet med sig og hævet niveauet generelt i vores arbejdsmarkedsforskning, siger Michael Svarer. **L**

LÆS MERE OM BEGRUNDELSEN FOR TILDELINGEN AF PRISEN (WWW.NOBELPRIZE.ORG/NOBEL_PRIZES/ECONOMICS/LAUREATES/2010)

PRÆSENTATION AF DE NYE DEKANER

FOTO: ANNE TRAP LIND

DEKAN VED AARHUS FACULTY OF ARTS, KULTURVIDENSKAB

Mette Thunø, f. 1963, kommer fra en stilling som prodekan for forskning og ph.d.-skoleleder ved Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet. Hun forsker i moderne kinesisk og har bl.a. stået bag Københavns Universitets center på Peking Universitetet.

Mette Thunø ser integrationen af de kulturvidenskabelige områder på Aarhus Universitet som et stærkt træk for at kunne levere viden og løsninger på globaliserings udfordringer:

– Vi har brug for, at det nye hovedområde leverer viden, løsninger og stof til eftertanke i forhold til globaliserings udfordringer. I denne sammenhæng er Aarhus Universitets samling af kulturvidenskaberne (HUM, TEO og DPU) et stærkt og fremadrettet træk. Jeg ser særligt frem til sammen med medarbejderne at medvirke til at udvikle universitetets styrkepunkter og skabe nye uddannelser og fokuserede forskningsindsatser i dette perspektiv.

FOTO: LAAS KRUSE/AU-FOTO

DEKAN VED AARHUS FACULTY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY, NATURVIDENSKAB OG TEKNOLOGI

Brian Bech Nielsen, f. 1957, har været institutleder på Institut for Fysik og Astronomi, Aarhus Universitet, hvor han i 2007 blev udnævnt til professor i eksperimentel faststoffysik. Han forsker blandt andet i halvledermaterialer som silicium og har tæt tilknytning til universitetets iNANO Center.

– Samlet set er Faculty of Science and Technology højt respekteret med et bredt spektrum af naturvidenskabelige opgaver. Nu gælder det om at udnytte synergierne mellem de tre sammenlagte hovedområder (NAT, DJF og DMU). Den største udfordring bliver at skabe en ny fælles identitet og et hovedområde, der tilbyder fremragende uddannelser, leverer anvendt og grundvidenskabelig forskning på højeste internationale niveau og samtidigt professionelt og kvalitetsbevidst understøtter myndigheder og erhvervslivet med den fornemste viden, siger Brian Bech Nielsen.

FOTO: LAAS KRUSE/AU-FOTO

DEKAN VED AARHUS FACULTY OF HEALTH SCIENCES, SUNDHEDSVIDENSKAB

Allan Flyvbjerg, f. 1959, var indtil 1. november professor på Medicinsk Endokrinologisk Afdeling ved Århus Universitetshospital. Han forsker i diabetes og har modtaget en lang række nationale og internationale priser for sin forskning samt for sine stærke evner som formidler. Igennem ti år har han desuden været formand for Diabetesforeningen.

– Udfordringen bliver at finde den institutstruktur og samarbejdsform, som sikrer en endnu bedre samlingskraft mellem grundforskningen og den patientnære forskning inden for sundhedsvidenskab. Desuden ser jeg frem til at tænke den basale og kliniske sektors satsninger inden for forskning, talentudvikling, uddannelse og videndeling ind i nye innovative, interdisciplinære satsninger, som vi med Aarhus Universitets kommende struktur kan styrke massivt, siger Allan Flyvbjerg.

FOTO: LAAS KRUSE/AU-FOTO

DEKAN VED AARHUS SCHOOL OF BUSINESS AND SOCIAL SCIENCES, ERHVERV OG SAMFUNDSDVIDENSKAB

Den nuværende dekan for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet, Svend Hylleberg, f. 1944, skal fremover stå i spidsen for Aarhus School of Business and Social Sciences. Ud over at være dekan er han professor i økonomi med speciale i nationaløkonomi og økonometri. Han har været involveret i Aarhus Universitets faglige udviklingsproces fra begyndelsen, og han ser frem til at fortsætte arbejdet:

– Universitetet er i rivende udvikling. Den nye Aarhus School of Business and Social Sciences har potentialet til at markere sig blandt de bedste. Nu gælder det om at udnytte det meget stærke udgangspunkt og den begejstring, der er omkring det nye hovedområde, siger Svend Hylleberg.

Tidligere forsvarsminister og medlem af Oeconforeningen Søren Gade overrækker cand.oecon.-prisen til Morten Hedegaard Rasmussen ved Oeconkonferencen på Aarhus Universitet.

FOTO: RICHARD SKOVBY

ALUMNER KÅRER ÅRETS NYUDDANNEDE CAND.OECON. 2010

Tidligere forsvarsminister Søren Gade overrakte den hæderfulde pris til Morten Hedegaard Rasmussen på vegne af Oeconforeningen.

– Det er naturligvis en særlig ære at blive påskønnet af erfarne cand.oecon.er, siger Morten Hedegaard Rasmussen, som er den stolte modtager af cand.oecon.-prisen. Prisen blev overrakt af tidligere forsvarsminister Søren Gade, som selv er cand.oecon. fra Institut for Økonomi ved Aarhus Universitet og derfor også medlem af Oeconforeningen. Sammen med den fornemme pris følger en check på 15.000 kroner., som er sponsoreret af Morten Amtrup Holding ApS.

– Der var indstillet en række meget kvalificerede kandidater fra såvel medstuderende som undervisere på studiet. Morten Hedegaard Rasmussens årelange virke i Oeconrådet, uddeling af Den Gyldne Pegepind og initiativtager til foredragsarrangementer sammenholdt med et studie afsluttet på normeret tid har været nogle af de forhold, vi i udvalget har lagt vægt på, siger direktør og cand.oecon. Morten Amtrup om baggrunden for valget af Morten Hedegaard Rasmussen som den første modtager af Oeconforeningens cand.oecon.-pris nogensinde.

Selve prisoverrækkelsen fandt sted ved Oeconforeningens årlige Oeconkonference, som i år havde fokus på "Hvad skal Danmark leve af?" Blandt årets indlægsholdere var en række fremtrædende cand.oecon.er – blandt andet skibsfører Nils Smedegaard Andersen, CEO i A.P. Møller-Mærsk A/S samt professor og tidligere overvismand Torben M. Andersen fra Institut for Økonomi.

– Vi er rigtig glade for, at vi her på instituttet har en meget aktiv alumneforening. Jeg forventer nemlig, at det fremover bliver afgørende for universiteterne, at vi formår at fastholde kontakten til alumner, siger Per Baltzer Overgaard, institutleder ved Institut for Økonomi, som også ser den nyindstiftede cand.oecon.-pris som en god mulighed for at skabe opmærksomhed omkring instituttets kandidater.

– Vi uddanner årligt cirka 100 cand.oecon.er, som gennem vores uddannelse har fået et rigtigt godt grundlag for at gøre en forskel for vores samfund.

OECONFORENINGEN

Oeconforeningen blev stiftet 1992 og er en alumneforening for cand.oecon.er fra Aarhus Universitet. Oeconforeningens primære formål er at skabe rammerne for et aktivt fagligt og socialt netværk for cand.oecon.er på tværs af årgange og brancher. Samtidig bidrager Oeconforeningen også til at fastholde kontakten mellem færdiguddannede cand.oecon.er og Institut for Økonomi. Oeconforeningens hjemmeside: www.oeconforeningen.dk

CAND.OECON.-PRISEN

Cand.oecon.-prisen er indstiftet i 2010 og blev uddelt første gang den 25. september 2010.

Hovedkriteriet for tildelingen af prisen er, at der er tale om en nyuddannet cand.oecon., der har medvirket til at skabe et inspirerende og levende studiemiljø, hvor konkrete, såvel faglige som sociale, tiltag har været med til at påvirke studiet i en positiv retning.

Såvel studerende som undervisere ved Institut for Økonomi har kunnet indstille kandidater til prisen. Bedømmelsesudvalget har bestået af:

- Søren Gade, tidligere forsvarsminister
- Michael Svarer, professor ved Institut for Økonomi, Aarhus Universitet
- Per Nikolaj Bukh, professor ved Institut for Erhvervsstudier, Aalborg Universitet
- Morten Amtrup, formand for bedømmelsesudvalget.

OECONKONFERENCEN

Oeconkonferencen afholdes i september hvert år. I år fandt begivenheden sted den 25. september.

FOTO: JENS MICHAEL MADSEN, DJF

Sara Juul Østergaard (th.) modtager en gave fra sin hovedvejleder, seniorforsker Jette Fèveile Young fra Institut for Fødevarekvalitet, efter specialet var forsvaret.

På uddannelsen Molekylær ernæring og fødevareteknologi er den første kandidat udklækket. Sara Juul Østergaard forsvarede speciale om oxidation i proteiner med bravur.

FØRSTE FØDEVAREKANDIDAT FRA AARHUS UNIVERSITET SCORER TOPKARAKTER

Sara Juul Østergaard kastede glans over Aarhus Universitets nye fødevareuddannelse, da hun som den første kandidat fra uddannelsen forsvarede sit speciale til topkarakteren 12.

Med topkarakteren fik hun den bedst tænkelige afslutning på sin kandidatuddannelse i Molekylær ernæring og fødevareteknologi. Sara Juul Østergaard er den første kandidat, der afslutter uddannelsen, som så dagens lys for to år siden, da Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet søsatte bachelor- og kandidatuddannelser inden for jordbrugsvidenskab.

For Sara Juul Østergaard har det været en spændende uddannelsestid, hvor

hun fra sidelinjen har fulgt uddannelsens udvikling på tættest hold.

– Jeg var med i studienævnet, fordi jeg godt kan lide at være aktiv og have medindflydelse. Jeg har været med til at videreudvikle studieplanen og derigennem været med til at præge opbygningen af uddannelsen, forklarer hun.

DET FØRSTE JOB ER I HUS

Selvom hun nu er den første kandidat fra Molekylær ernæring og fødevareteknologi og dermed skal bryde de første barrierer ned i forhold til arbejdsmarkedet, er det lykkedes hende at få sit første job.

– Jeg er blevet ansat som underviser på min tidligere uddannelse Ernæring og Sundhed på VIA University College i Århus, hvor jeg selv var studerende, inden jeg begyndte at læse på universitetet. Jeg er underviser i human ernæring på diplomuddannelsen og skal også koordinere en ny retningslinje "Ledelse – fødevare og service" på professionsbachelorlinjen, fortæller en glad Sara Juul Østergaard.

FOTO: LARS KRUSEAU-FOTO

TO AU-PROFESSORER FÅR DM'S FORSKNINGSPRISER

To professorer fra Aarhus Universitet – Frederik Stjernfelt, Nordisk Institut og Lars Peter Nielsen, Biologisk Institut – modtog den 23. november Dansk Magisterforenings Forskningspriser på hver 50.000 kroner. Prisen uddeles én gang om året til fremragende forskere inden for humaniora og samfundsvidenskab samt naturvidenskab og teknik.

Frederik Stjernfelt (bill.) modtager prisen for sin forskning i, hvad tegnsystemer og mønstre betyder for vores tænkning – en forskning, han har gjort meget for at få ud til den brede offentlighed igennem forskningsformidling og samfundsdebat, og som har fået ham til at arbejde på tværs af humaniora, samfundsvidenskab og naturvidenskab.

– Jeg er overrasket og kisteglad for prisen – især fordi det er kollegerne, der værdsætter mit arbejde. Jeg har altid set forskning som et kollektivt projekt, hvor man bidrager med vidt forskellige ting, alt efter baggrund og talenter. Og for mig at se gavner det på samme måde den offentlige debat, når akademikere og forskere bidrager til den. Derfor bestræber jeg mig på at blande mig, når

jeg har noget at sige, der ellers ville forblive usagt, siger Frederik Stjernfelt.

Frederik Stjernfelt har siden 2008 været tilknyttet Nordisk Institut som professor.

Lars Peter Nielsen får prisen for sin imponerende evne til at udtænke ultradimensionelle løsningsmodeller i forbindelse med forståelsen af naturen og dens processer.

I år har Lars Peter Nielsen publiceret den overraskende opdagelse af elektriske langdistancekredsløb via såkaldte 'nanowires' mellem bakterier i naturen. Opdagelsen viser, at visse bakterier kan leve alene af elektrisk strøm og uorganiske næringsstoffer. Dermed åbnes op for et helt nyt forskningsområde.

Lars Peter Nielsen er ikke blot fagekspert, men har også interesseret sig for at omsætte sine forskningsresultater til praktisk anvendelse, for eksempel i forbindelse med udvikling af metoder til biologisk luftrensning til fjernelse af lugtproblemer fra svinestalde.

Dansk Magisterforenings Forskningspriser er blevet uddelt siden 2006. **L**

Alle iNANO-Alumner inviteres til årsmøde

Den 19. januar 2011 afholder iNANO årsmøde, som vanen tro inkluderer fremragende oplæg, poster sessions og hyggeligt samvær i en behagelig og tværfaglig atmosfære.

Da vi ønsker at holde kontakten med forhenværende kollegaer og studerende, vil vi gerne invitere vores alumner til at møde op på denne dag. I år har vi seks fremragende speakers, der taler om den nyeste tværfaglige forskning. Så kom og opdater din viden, mød dine gamle medstuderende og få en hyggelig dag sammen med nuværende studerende og ansatte ved iNANO.

Praktisk:

Tid: iNANOs årsmøde afholdes den 19. januar 2011 fra kl. 9 til 21 (inklusive middag).

Sted: Aarhus Universitet, bygning 1534 (Aud. F)

Tilmelding: www.inano.au.dk/Noget-mee

Glæd dig til foråret 2011, hvor alumner, nuværende ansatte og pensionerede medarbejdere fra Aarhus Universitet samt ledsager gratis kan tilmelde sig et udvalgt hold på Folkeuniversitetet i Århus, Emdrup (Kbh.), Herning eller Ebeltøft. Der er et begrænset antal pladser, som fordeles efter "først til mølle"-princippet. Tilmelding kan ske fra 5/1 på www.folkeuniversitetet.au.dk under "specialaftaler" – brug koden AU. Nedenfor et lille udvalg af forårets foredragsrækker.

GÅ GRATIS PÅ FOLKEUNI

ALT, HVAD DU BØR VIDE OM SAMFUNDET

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 28/4,
EMDRUP (KBH.) 26/4 OG HERNING 4/5

Vil du vide mere om, hvordan samfundet ser ud i dag, og hvordan det vil udvikle sig i fremtiden? Hør om Danmarks økonomi, velfærdssystem, retsvæsen, parlamentariske system, relationer til omverdenen og meget mere. Disse elementer vil blive perspektiveret af fortiden og ikke mindst fremtiden. Bliv præsenteret for de centrale danske samfundsforskere og bliv klædt på til at deltage i samfundsdebatten.

Med lektor Claus Møller Jørgensen, AU; professor Gorm Toftegaard Nielsen, AU; professor Jørgen Goul Andersen, AU; professor Christian Albrekt Larsen, AAU; professor Palle Svensson, AU professor Torben M. Andersen, AU og professor Georg Sørensen, AU.

PSYKOLOGISKE GRUNDDISCIPLINER

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 11/1 OG
EMDRUP (KBH.) 10/1

Hvad er personlighed – og hvordan dannes den? Hvordan fungerer menneskets hukommelse – og hvad er det, der sker, når den ikke længere fungerer? Hvordan lærer vi – og i hvilke situationer lærer vi bedst? Hvad er emotioner – og hvordan påvirker de vores adfærd? Få indblik i de vigtigste milepæle i den psykologiske forskning og bliv introduceret til den nyeste viden på området. Foredragene præsenterer psykologiske forskningsmetoder, videnskabsteori og gennemgår de forskellige hovedretninger inden for psykologien.

Med cand.psych. Thomas Koester, FORCE Technology; lektor Dorthe Kirkegaard Thomsen, AU; professor Peter Krøjgaard, AU; adjunkt Frans Ørsted Andersen, AU; Dr.phil. Per Schultz Jørgensen, og professor Jan Tønnesvang, AU.

HJERNENS GÅDER

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 21/2,
EMDRUP (KBH.) 10/1 OG HERNING 23/2

1 ½ kilo fedtvæv er placeret i kraniet på os alle, og denne masse har muliggjort, at mennesket har gået på månen, fostret mesterværker inden for filosofi, kunst, litteratur og musik og frembragt avancerede tekniske opfindelser. Men hvor meget og hvad, hjernen er i stand til, er endnu uvist – sikkert er det dog, at hjernen er den mest komplekse levende struktur, man kender til. Dette ene organ kontrollerer kropsaktiviteter lige fra hjerteslag og seksuelle funktioner til følelser, indlæring og hukommelse. Det er hjernen, der skaber vores tanker, drømme og fantasi. Med andre ord er det hjernen, der gør os menneskelige. Hør om nogle af de mange fantastiske ting, som forskerne faktisk ved om hjernen.

Med lektor Peter K.A. Jensen, AU; professor Raben Rosenberg, AU; professor Albert Gjedde, KU; postdoc Uffe Schjødtt, AU; lektor Mikkel Wallentin, AU; postdoc Kristian Tylén, AU og professor Jens Bo Nielsen, KU.

VERSITETET

Folkeuniversitetet

Århus · Emdrup · Herning · Ebeltoft

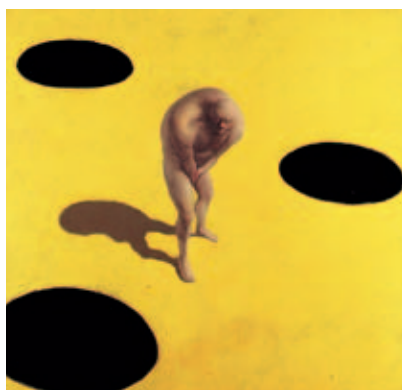

AFRIKA – DET FORTABTE KONTINENT?

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 10/2,
EMDRUP (KBH.) 15/2 OG HERNING 17/3

Mennesker i Afrika syd for Sahara har i dag endnu dårligere vilkår, end de havde i 1960'erne. Hvorfor kan den mirakelkur, som igennem de seneste år har betydet fremgang i Asien, ikke eksporteres til det afrikanske kontinent? Er det udlændet, kolonialismen eller imperialismen, der er skyld i Afrikas vedvarende økonomiske og sociale nedtur? Vi spørger forskerne: Hvor er Afrika på vej hen? Hvad skal der til for at styrke udviklingen? Hvem har ansvaret? Hvad er det for eksterne og interne forhold i Afrika, der hæmmer eller direkte blokerer for forandringer i positiv retning?

Med lektor Anne Mette Kjær, AU; seniorforsker Ole Therkildsen, DIIS; adjunkt Christian Bjørnskov, AU; professor Jørgen Elklit, AU og lektor Tonny Brems Knudsen, AU.

STORE DANSKE KUNSTNERE

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 8/2

Foredragsrækken præsenterer fem af de allerbedste danske kunstnere og alt, hvad der er værd at vide om deres kunstneriske virke. Fælles for dem er – og var – deres eksperimenterende malestil. Grib chancen for at komme helt tæt på de store enere Michael Kvium, Per Kirkeby, Asger Jorn, Svend Wiig Hansen, Christian Lemmerz, Wilhelm Freddie og Bjørn Nørgaard.

Med cand.mag. Mette Kyhl Nielsen; lektor Hans Jørgen Frederiksen, AU; cand.mag. Anne Sofie Ejersbo; museumsinspektør Marianne Sørensen, Vejle Museum; adjunkt Ann Lumbye Sørensen, KU og mag.art. Gitte Tandrup.

MIDDELALDERENS VERDEN

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 21/2,
EMDRUP (KBH.) 22/2 OG HERNING 2/3

Hvad ved vi egentlig om middelalderens billeder og bygninger, begreber og fortællinger, familier og samfundsordner? I middelalderen spredte kristendommen og den kristne samfundsorden sig for alvor i Europa, og det skaber store brydninger med eksisterende verdensbilleder og religioner. Også i Danmark får kristendommen utrolig stor betydning for periodens udvikling. Hør om Danmarks middelalder – om kristendommens store betydning, om tankerne, lovene og familielivet.

Med professor Hans-Jørgen Schanz, AU; professor Helge Kragh, AU; professor Jens Peter Schjødt, AU; lektor Agnes S. Arnorsdottir, AU; lektor Per Andersen, AU; docent Ole Høiris, AU; lektor Hans Jørgen Frederiksen, AU og lektor Anders Bøgh, AU.

SE HELE FORÅRETS PROGRAM PÅ FOLKEUNIVERSITETET
I ÅRHUS, EMDRUP (KBH.) HERNING OG EBELTOFT PÅ WWW.FOLKEUNIVERSITETET.AU.DK

STORE FILOSOFFER

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 26/4, EMDRUP (KBH.) 22/2 OG HERNING 22/2

Danske eksperter i filosofi giver deres personlige bud på, hvordan filosofihistoriens store skikkelser skal forstås. Hvad udmærker tænkerne i særlig grad, og hvori består deres aktualitet og bidrag til den senere filosofiske og videnskabelige udvikling? På hvilken måde har de påvirket tænkning frem til i dag, og hvilken indflydelse har de hver især haft på idéen om mennesket? Foretagsrækken begynder hos Platon og bevæger sig videre til etikken hos Aristoteles, Augustins tænkning af den menneskelige subjektivitet, Descartes' ideer om sjæl og legeme, Kant som frihedens filosof og slutter af med Hegel og historien.

Med mag.art. Flemming Houe; lektor Jørgen Husted, AU; dr.phil. Carl Henrik Koch; lektor Vagn Andersen, AU og professor Hans-Jørgen Schanz, AU.

FÅ STYR PÅ DIN GRAMMATIK

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 21/2, EMDRUP (KBH.) 2/5 OG HERNING 23/2

God kommunikation bygger på god grammatik. En grundlæggende forudsætning for god kommunikation er, at man kender sprogets regler. De fleste har oplevet at blive i tvivl om tegnsætning, stavemåder og formuleringer. Hvordan staver man til rawlplug? Må man sige: "Det endte op med, at ...", eller er det mere korrekt med formuleringen: "Det endte med, at ..."? Begynd arbejdet for fejlfrie breve, mails, presmeddelelser, pjecer, rapporter og artikler. Når du kender regler og retningslinjer i dansk grammatik, kan du anvende sproget med større sikkerhed, frihed, kreativitet og personlighed. Foretagsrækken introducerer de almindeligste fejltper og giver konkrete redskaber til forbedring af dit sprog.

Med lektor Henrik Jørgensen, AU; lektor Richard Madsen, AU; direktør, BA Anette Oest, Den røde pen og professor Ole Togeby, AU.

VERDENS STORE RELIGIONER

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 15/2, EMDRUP (KBH.) 9/5 OG HERNING 27/4

Verdens religioner spiller en afgørende rolle i mange menneskers liv, og derfor ligger nøglen til forståelsen af verden i høj grad i indsigt i religionernes baggrund. For hvordan startede de religiøse traditioner? Hvilken udvikling har de gennemgået? Og hvad står de for i dag? Religionerne har sat et uudsletteligt præg på historien. I disse år er de rykket hinanden nærmere end nogensinde før – i dialog, men også i konfrontation. Få et indblik i fem religioners basale overbevisninger og værdier fra et historisk forankret, men nutidigt perspektiv.

Med adjunkt Marianne Schleicher, AU; lektor Else Marie Wiberg, AU; ph.d. John Møller Larsen, AU; lektor Marianne Qvortrup Fibiger, AU og adjunkt Jørn Borup, AU.

Folkeuniversitetet

Århus · Emdrup · Herning · Ebeltoft

MATEMATIKKENS GÅDER

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 18/1 OG EMDRUP (KBH.) 3/5

Så langt tilbage som for 20.000 år siden sad mennesker og forsøgte at forholde sig til verden ved hjælp af matematik. Vi er kommet langt siden dengang, men det er ikke sket af sig selv. Med skiftende held har kloge hoveder gennem tiden forsøgt at finde løsninger på nogle af de store matematiske gåder, som omgiver os hver dag. Disse gåder er nemme at forstå, men løsningerne har krævet, at generationer gennem århundreder har stukket hovederne sammen. Tag på rejse ind i en spændende verden og få indblik i en række gåder, som har været uløste i lang tid.

Med lektor Kirsti Andersen, AU; cand. scient. Carsten Cramon; institutleder Johan Peder Hansen, AU; lektor Jørgen Brandt, AU og lektor Simon Kristensen, AU.

LEDELSE I FILOSOFISK OG HISTORISK PERSPEKTIV

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 31/1 OG HERNING 5/1

Der er gået mode i ledelse. Aldrig før har ledelsesbøger, ledelsesguruer, ledelsesfilosofier, ledelseskurser og ledelseskonsulenter tiltrukket så meget opmærksomhed som i dag. Denne opmærksomhed på ledelse danner grobund for øget forventning såvel som skuffelse. Over for den fornyede refleksivitet er det imidlertid vigtigt at insistere på, at ledelse ikke er noget nyt. Alle samfund er karakteriseret ved, at nogen bestemmer over andre. Men det er meget forskelligt, hvordan og i hvilket omfang ledelsen, organiseringen og magten tematiseres, problematiseres og arrangeres. Foretagsrækken inviterer til at opdage ledelse på ny og vil give historiske og filosofiske perspektiver på personaleledelse, samfundsledelse og virksomhedens samfundsrolle.

Med postdoc Iben Krogsdal, AU; ph.d. Andreas Beck Holm, AU; cand.mag. Cecilie Eriksen; institutleder Anne Marie Pahuus, AU; ph.d.-studerende Christian Olaf Christiansen, AU adjunkt Anne Marie Olesen, AU; og lektor Michael F. Wagner, AAU.

LYKKE

FOREDRAGSRÆKKEN STARTER I ÅRHUS 10/2

Hvad er det gode liv? Hvordan bliver vi lykkelige? er to af de spørgsmål, som optager os mennesker. Men kan vi blive enige om, hvad det er, der gør os lykkelige, og hvad lykke er? Danskerne bliver omtalt som verdens lykkeligste folk, men er vi det – og hvordan kan det måles? Under overskriften lykke vil vi igennem fem foredrag nuancere forståelsen af begrebet lykke, og hvordan vi bliver lykkelige.

Med lektor Christian Bjørnskov, AU; ph.d. og verdensmester Stig Åvall Se-verinsen, Blue Consult og lektor Kirsten Marie Bovbjerg, AU.

ASB ALUMNI

"KEEP UP THE GOOD WORK!"

AF JACOB JENSEN, ALUMNI RELATIONS MANAGER

I juni gennemførte ASB Alumni en stor medlemsundersøgelse for at sikre, at vi har de bedste og mest relevante tilbud til vores alumner. Vi målte kendskab til, brug af og tilfredshed med vores nuværende tilbud og fik heldigvis mange positive kommentarer med om at fortsætte det gode arbejde, men besvarelsene giver os også flere gode idéer til nye tiltag, som vores alumner kan få glæde af.

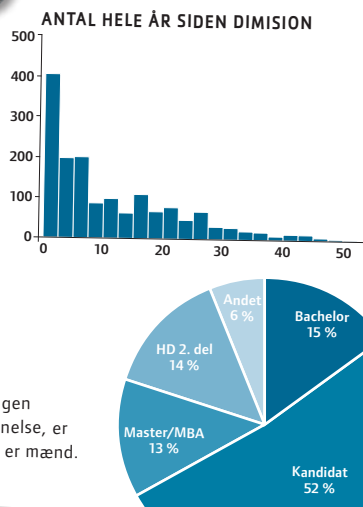
På dette opslag fremhæver vi nogle af de vigtigste resultater af undersøgelsen. Du kan læse mere på www.connect.asb.dk under "News".

1.610 BESVARELSER

Vi sendte et link til et spørgeskema ud til i alt 7.848 alumner, og da vi afsluttede undersøgelsen, havde 1.610 svaret på vores spørgeskema – en svarprocent på lidt over 20.

Der er en overvægt af nye alumner, som er dimetteret inden for de sidste to år, som har deltaget i undersøgelsen. Men ellers er der tale om et meget repræsentativt udsnit af den samlede medlemsdatabase, når man ser på alder, køn, ansættelsesforhold, uddannelse og bopæl.

Den typiske alumne, der har deltaget i undersøgelsen, har ingen daglig tilknytning til ASB, har færdiggjort en kandidatuddannelse, er dimetteret inden for de sidste ti år og er omkring 40 år. 55 % er mænd.

GENERELT GODT KENDSKAB TIL VORES TILBUD

De fleste alumner er opmærksomme på vores tilbud – f.eks. er det kun 5 %, som ikke kender Gensynsdagen, og kun omkring 15 %, der ikke kender til biblioteksservices, rabat på bøger og muligheden for at deltage gratis i forelæsninger på Folkeuniversitetet.

Tilbud	Har benyttet/vil benytte i fremtiden	Har ikke benyttet	Kender ikke
CONNECT	49 %	35 %	16 %
Ambassadørprogram	4 %	51 %	42 %
Chapters	9 %	48 %	40 %
Rabat på efteruddannelse	15 %	57 %	27 %
Folkeuniversitetet	30 %	51 %	16 %
Gensynsdag	40 %	54 %	5 %
Jubilæumsarrangementer	33 %	57 %	6 %
Biblioteksservices	34 %	50 %	14 %
Rabat på bøger fra HVB	33 %	50 %	16 %
Læringsstiltest	18 %	49 %	29 %
Mentorprogram	14 %	60 %	19 %

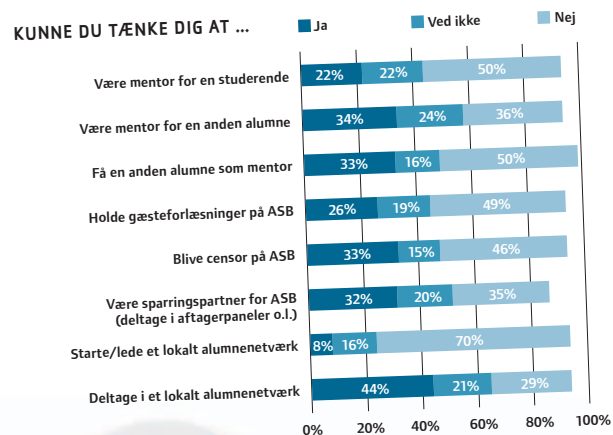
ALUMNER MED STORT ENGAGEMENT

Mange viser interesse for at engagere sig i vores aktiviteter og vil gerne være med til at gøre en forskel for andre alumner, nuværende studerende og ASB.

Der er stor interesse for at deltage i vores lokale alumninetværk, som i dag findes i København og flere steder i udlandet.

Interessen for mentorprogrammer er også stor. Vi har i flere år haft et succesrigt mentorprogram, hvor alumner er mentorer for studerende, og det vil mange også gerne være i fremtiden. Til gengæld vil endnu flere gerne være mentor for en anden alumne eller selv få en anden alumne som mentor. Vi er derfor allerede ved at undersøge mulighederne og forventer at lancere et nyt, udvidet mentorprogram inden længe.

Et andet positivt resultat er, at 959 alumner i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen har meldt sig ind i vores nye virtuelle aftagerpanel og dermed tilbyder løbende at give os feedback og sparring på aktuelle spørgsmål gennem korte spørgeskemaundersøgelser, online-diskussioner mv. De første spørgsmål er allerede blevet sendt ud tidligere på efteråret.

INTERESSE FOR AT GIVE TILBAGE – OGSÅ ØKONOMISK

93 % har svaret, at de ikke er interesserede i at støtte ASB økonomisk. Det skal dog ses i sammenhæng med, at en forholdsmæssig stor del af respondenterne er dimetteret inden for de sidste par år, og mange har også tilføjet kommentarer om, at deres nej ikke skyldes manglende vilje, men at de ikke har økonomisk overskud til det lige nu. 7 % er til gengæld allerede parate til at bidrage enten privat eller gennem deres virksomhed.

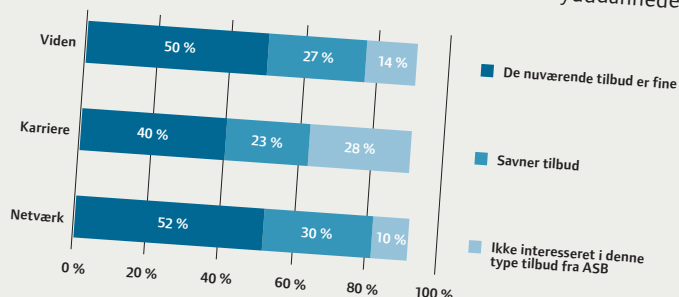
FOKUS PÅ NETVÆRK, VIDEN OG KARRIERE

Vi har i vores tilbud til alumner valgt at fokusere på netværk, viden og karriere.

Der er overvejende tilfredshed med de nuværende netværkstilbud. Dog er der et udbredt ønske om begivenheder centreret omkring faglige aktiviteter og flere aktiviteter i København. Vi arbejder løbende på begge dele, og det er inden for det sidste år med hjælp fra lokale alumner lykkedes at planlægge månedlige aktiviteter gennem vores lokale chapter i København.

Der er også stor tilfredshed med tilbuddene baseret på viden. Mange efterspørger flere bibliotekstilbud, og en del af ønskerne kan vi allerede opfylde i dag, så vi er ved at se på, hvordan vi kan gøre bedre opmærksom på de nuværende tilbud, samtidig med at vi ser på mulighederne for en række nye tilbud.

Vi foreslog personlig coaching og cv-hjælp som eksempler på nye karriereservices til alumner, og mange er kommet med positive kommentarer til disse forslag. Især ældre alumner er ikke interesserede i denne type tilbud, men flere udtrykker forståelse for disse services, selvom de ikke har personlig interesse i dem. Der er desuden et ønske om øget mulighed for at rekruttere nyuddannede fra ASB.

GODE HISTORIER

Vi har bestræbt os på at sende personlige svar til alle alumner, som har skrevet kommentarer med spørgsmål. Desuden har omkring 20 alumner afslutningsvis skrevet, at de har gode historier, de gerne vil dele med andre. Dem er vi ved at følge op på – flere handler om erfaringer med at starte og drive egen virksomhed, så vi forventer at bringe en række portrætter/historier i den kommende tid.

LÆS MERE

om vores tilbud og aktiviteter på
www.asb.dk/alumni og www.connect.asb.dk

FLERE UNDERSØGELSER PÅ VEJ

Vi planlægger at gennemføre en række yderligere undersøgelser blandt alle alumner fra ASB, men der vil være tale om mindre undersøgelser med typisk 5-10 spørgsmål.

De planlagte undersøgelser handler om:

- Interesse for korte arrangementer (betydning af tidspunkt, afstand ...)
- Behov for videreuddannelse (interesse, type, form)
- Medievaner (fagblade, internationale medier, sociale medier, mobil).

Derudover vil der også blive lavet en række ad hoc-undersøgelser via vores nye virtuelle aftagerpanel.

Vi sætter stor pris på den feedback, vi får i alle undersøgelser – og håber også, vores alumner vil bemærke, at de er med til at gøre en forskel ved at deltage!

ALUMNER VIL GERNE DELE ERFARINGER

Vi etablerede sidste år et ambassadørprogram, hvor vi opfordrer alumner til aktivt at vise interesse for at stille sig til rådighed for at blive kontaktet af andre i netværket gennem vores ambassadørprogram for at dele erfaringer om virksomheder, uddannelse og steder. Indtil videre har kun cirka 100 ambassadører meldt sig, og 42 % kender slet ikke ambassadørprogrammet.

Ifølge medlemsundersøgelsen er interessen for at dele erfaringer til gengæld meget stor. De fleste alumner er positivt stemt for at fortælle andre alumner og studerende om deres erfaringer – særligt med karriere, men også nuværende/tidligere arbejdsplads og uddannelse. Det er primært de ældre alumner, der også vil fortælle om deres erfaringer med steder, de bor/har boet.

Interesse for at dele erfaringer gennem ASB's alumnenetværk	Score	Standard-afvigelse	Rank
Min karriere	0,31	0,89	1
Nuværende og tidligere arbejdspladser	0,16	0,90	2
Min uddannelse	0,02	0,90	3
Steder, hvor jeg bor/har boet	-0,58	1,12	4

NB: Scores på +1 er meget positive, mens scores på -1 er meget negative.

MAKE
LOVE,
NOT
WAR

GLÆD DIG TIL FORÅRETS NUMMER AF AUGUSTUS, HVOR TEMAET ER KÆRLIGHED.